

Selahaddin Üniversitesi

Diller Fakültesi

Türk Dili Bölümü

Bitirme Tezi

**Ömer Seyfettin'in "Beyaz Lale" Adlı Hikayesinin
Kürtçeye Çevirisi**

Hazırlayan:

Şivez Vehid Habdülhamid

Danışman:

Dr. Ersan Haşim Mahmut ALSAKİ

Erbil

2023 - 2024

Selahaddin Üniversitesi

Diller Fakültesi

Türk Dili Bölümü

Bitirme Tezi

**Ömer Seyfettin'in "Beyaz Lale" Adlı Hikayesinin
Kürtçeye Çevirisi**

Hazırlayan:

Şivez Vehid Habdülhamid

Danışman:

Dr. Ersan Haşim Mahmut ALSAKİ

Erbil

2023-2024

İçindikler

Önsöz.....	4
Hikayenin Özeti.....	5-6
Ömer Seyfettin'in Beyaz Lale Adlı Hikayesinde Karakterler.....	6
Hikayenin Türkçeden Kürtçeye Çevirisi.....	7-48
Sonuç.....	51
Kaynakça.....	52
Ekler.....	53

Önsöz

Ömer Seyfettin (11 Mart 1884, Gönen, Balıkesir - 6 Mart 1920, İstanbul), Türk yazar, şair, asker ve öğretmen. Türk edebiyatının önde gelen hikâye yazarlarından. Türk kısa hikâyeciliğinin kurucu ismi, ayrıca edebiyatta Türkçülük akımının kurucularından olup, Türkçede yalınlaşmanın savunucuları arasındadır.

Bu tezde Ömer Seyfettin'in Beyaz lele adlı öyküsünün Kürtçeye çevirmeye çalıştık. Çevirme kurallarına bağlı kalarak bu çalışmamızın okurlara katkıda bulunmasını temenni ederiz. Başta, bana bu konuyu almamı tavsiye eden ve yardımlarını esirgemeyen, ilgisini ve bilgisini hiçbir zaman eksik etmeyen hocam Dr.Ersan Haşim'e, ve bu süreçte bana yardım eden her kese teşekkürler.Bu çalışmayı hazırladığım süreçte kütüphaneden, tezlerden, elektronik sayfalardan faydalandım. Tez içinde alıntı yaptığım bütün kaynaklar ve bilgiler dipnotlarla gösterdim. Daha sonra bütün kaynakları kaynakça bölümünde alfabetik bir şekilde gösterdim.

Hikayenin Özeti

Balkan Savaşı'ndan sonra bazı Türk köyleri yenilir. Bunda Bulgar asıllı Binbaşı Radko Balkaneski'nin payı büyük olur. Bu Binbaşı, Galatasaray Sultanlığını tamamlamış iyi eğitimli bir kişidir. Serez'deki Türkler oldukça zengindir. Bu binbaşının amacı, kaçamayan Müslümanları toplamaktır, önce kasalarındaki ve bankalarındaki paralar işkence ile alınacak ve bu para Bulgar okullarına verilecektir. Daha sonra Türkler vaftiz edilip Hristiyan olduktan sonra öldürüleceklerdi. Binbaşı Rako'nun bir diğer amacı da bu köylerdeki en güzel Türk kızını seçmektir. Binbaşuya göre, 45 yaşın üzerindeki kadınlar ve 60 yaşın üzerindeki erkekler vaftiz olmaya uygun değildir. Genç bir Türk kadınının karnında on beş düşmanı olduğunu düşünür. Yani genç bir kadını veya bir kızı öldürmek, aynı anda on beş düşmanı öldürmek demektir. Bir gün Binbaşı Radko köydeki 45 yaş altı kadınları toplayıp işkence etmeye karar verir. Kadınların soyunmasını ister. Kadınlar bu istek karşısında inatçıdır. Radko, çocuğu olan bir kadının çocuğunu alıp ateşe atar. Kadın daha sonra Radko'nun boynunu sıkmaya çalışır. Ancak komiteler buna engel olur. Kadının elinden tutup karnını at nalı ile oyup ateşe atarlar. İşkencelerin en ünlüsü "canlı çukur" dedikleri tekniktir. Önce şişman bir kadını yere sererler, üstüne beğendikleri başka bir güzel kadını koyarlar ve bu kadını da aşağıdaki kadına bağlarlardı. Bu kadının karnını güveçle oyarlardı. Böylece kadın bir iki saat içinde inleyerek ve kıvrınarak ölüyordu. Tüm bu olayların yanı sıra Binbaşı Radko tüm köyü dolaşarak köydeki en güzel Türk kızını seçmeye çalışır. Herkesten topladığı isimler arasında en dikkat çekenler Hacı Hasan Bey'in kızı Lale Hanım, Müderris Ahmet Efendi'nin kızı Naciye Hanım ve Kadri Ağan'ın kızı İclal'dır. Bunlardan Lale Hanım beyaz, Naciye Hanım kahverengi tenli ve İclal Hanım koyu tenlidir. Bu kızlardan Lale Hanım'ı seçer. Onu dünyanın güzelliğini ilan eder. Hemen Lale Hanım'ın babası Hacı Hasan Bey'i arar. Çarın oğlu ziyarete geleceği için birkaç günlüğüne evlerini kullanacağını söyler. Ayrıca evde sadece kızı Lale Hanım'ın hizmetçi olması gerektiğini ve diğer herkesin evi terk etmesi gerektiğini söyler. Hacı Hasan Bey bunu kabul eder. Hemen oğlu ve karısıyla birlikte evden çıkar ve kızını evde bırakır. Binbaşı Radko, Hacı Hasan Bey'in evine gider ve kapıyı çalar. Lale Hanım kapıyı açmamakta ısrar ediyor. Radko kapıyı açmamakta ısrar ediyor. Radko niyetinin kötü olmadığını, sadece çarın oğlunun gelip birkaç günlüğüne evde misafir olacağını söylüyor. Lale Hanım buna inanmaz ve kapıyı açmamakta ısrar eder. Binbaşı Radko yine nezaketle, niyetinin kötü olmadığını, sadece birkaç dakikalığına evde bir

tur atmak için yanıt verir. Lale Hanım sonunda dayanamaz ve kapıyı açar. Radko girer ve Lale Hanım'ı tam da hayal ettiği gibi bulur. Evin odalarını gezmeye başlarlar. Birkaç oda dolaştıktan sonra artık dayanamaz ve Lale Hanım'ı taciz etmeye çalışır. Leydi Lale, Radko'nun eylemlerine tüm gücüyle direnir. Radko onu zorla öpmeye çalışır. Ona sarılır ve onu yatağa götürür. Lale Hanım'ın artık bu işkencelere dayanacak gücü kalmamıştır. Aklına bir fikir gelir. Artık sıkıldığını ve biraz hava alması gerektiğini söylüyor. Radko, sonunda Lale Hanım'ın yolda olduğunu düşünmekten mutludur. Nefes almasına izin verir. Lale Hanım açık pencereye gider ve hiç düşünmeden kendini pencereden çalılarının arasına bırakır. Bunu gören Radko, öfkesinden ne yapacağını bilemez. Hemen pencereden dışarı bakar. Yerde cansız yatan Lale Hanım'ı görür. Yanına koşar ve Lale Hanım'ın öldüğünü görür. Onu alır ve yatağına geri götürür. Ölü olmasına rağmen, vücudunun daha sıcak olduğunu düşünerek onu taciz etmeye çalışır. Tam o sırada bir komita gelir ve aşağıdan Binbaşı Radko'yu çağırır. Hemen aşağı iner. Komita, Radko'ya durumu öğrenmek için geldiğini söyler. Bu sırada Lale Hanım'ın cesedi soğumuştur. Ona bir şey yapamadığı için öfkesinden kırılır.

Ömer Seyfettin'in Beyaz Lale Adlı Hikayesinde Karakterler:

Binbaşı Radko Balkaneski : Gayet zeki ve akıllı bir kişidir.Ama halka yaptığı zulüm ve işkence onun acımasız, duygusuz ve karakersiz biri olduğunu bize göstermektedir.

Hacı Hasan Efendi : Maddi durumu iyi olan bir zattır.Halk tarafından sevilen iki çocuğu ve eşiyle geçinip giden birisidir.

Lale Hanım : Tartışılmaz köyün engüzel kızıdır.Ailesi tarafından iyi yetiştirilmiş kültürlü bir kızıdır. Yapılan bu işkencelere boyun eğmektense ölmeyi yeğler.

Hikayenin Türkçeden Kürtçeye Çevirisi

Beyaz Lale

Bedbaht Rumeli Müslümanlarına

Hudutta bozulan ordu iki günden beri Serez'den geçiyordu. Hava serin ve güzeldi. Ilık bir sonbahar güneşi tarlaları, üzerinde henüz taze ve korkak izler duran geniş yolları parlatıyordu. Gelenler, gidenlere hiç benzemiyordu. Bunlar âdeta hepsinin tıraşları uzamış, yüzleri pis ve kırmızı, esvapları parça parça idi. Dursalar düşeceklermiş gibi, omuzlarındaki çamurlu tüfeklerin altında iki büklüm olmuş; yorgun ve perişan, ağır ağır yürüyorlardı. Bu, o kadar beklenilmeyen bozgun şehrin Hristiyanlarını sevinçten şaşırtmıştı. Erkekler köşe başlarında toplanıyorlar; kadınlar pencerelerden sarkarak kabahatli kabahatli geçen kümeleri gülümseyerek seyrediyorlar, bedava ve çok eğlenceli bir sinematograf keyfi duyuyorlardı. Rum çocukları, bu müthiş afacanlar beşikten beri ruhlarına akıtılan Türk düşmanlığını meydana vurmak için tam fırsatı bulmuşlardı. Ellerini burunlarına boru çalar gibi götürerek kümeler arasında geçit resmi yapıyorlar; eğleniyorlar ve onlardan biraz uzaklaşınca arkalarına dönerek "Kopsi ha... Keranadis Türkos, okso, okso..." diye haykırıyorlardı. Askerin çekilmesi bitince nereden çıktıkları belli olmayan manliherli Bulgarlar Türk mahallelerinde gezinmeye başladılar. Şehrin Rum ve Bulgar olmayan kısmı derin bir sükût içinde uyuyordu. Bütün perdeler inmişti. Kafeslerde heyecanlı gölgeler oynuyor, sararmış erkekler demirleri vurulmuş kapıların arkasında kalplerinin çarpıntısını dinler gibi, bütün gün, bütün gece pinekliyorlardı. Bu sıkıcı, bu üzücü sükûn çok sürmedi. Ertesi gün, teşrinievvvelin yirmi dördüncü sabahı tatlılarla, kızartılmış etlerle, köpüklü şaraplarla, mandolinlerle, gitarlarla, bayraklarla bekleyen Hristiyan istikbalcilerin arasından muzaffer Bulgar ordusu mızıka çalarak şehre girdi. Doğru, hükûmeti ve kışlaları doldurdu. Aynı zamanda birçok komitacı da karınca gibi sokaklara üşüşmüştü. Galipler sevinçlerinden bir yerde duramıyorlar, ayaklarında görünmez kanatlar varmış gibi, oraya buraya koşuyorlardı.

بۆ موسلمانان به دبه خته گانی رومیلی

سوپاکه که له سنوور کهدا تیکچووه، ماوهی دوو رۆژ بوو به سیریزدا تپیه ریوو. کەش و هەوا فینک و خوش بوو. خۆریکی گەرمی پایز لەسەر کێلگه و جاده فراوانهکان دەر مو شایهوه که ریرهوی تازه و ترسناکیان لەسەر بوو. ئەوانه‌ی هاتبوون هیچیان وهک ئەوانه‌ی رۆیشتن نه‌بوون. وهک ئەوه و ابوو هه‌موویان ریشیان درێژ بێت و دهموچاویان پیس و سوور بوو بێت و جله‌کانیان پارچه پارچه بوو بێت. هیواش هیواش و ماندوو و به‌دبه‌ختانه دەر ویشتن، له ژیر تفهنگه قور او بیه‌کانی سەر شانیا‌ندا چه‌مابوووه، وهک ئەوه‌ی ئەگەر بوه‌ستن بکه‌ونه خوار هوه. ئەم شکسته چاوه‌روان نه‌کراره مه‌سیحیه‌کانی شار که‌ی له خوشیدا سەر سام کرد. پیاوان لەسەر گۆشه‌کان کۆدە‌بوون هوه، ژنه‌کان له پهنجه‌ر مه‌کانه‌وه به زه‌ر ده‌خه‌نه‌وه سه‌یری ئەو کۆمه‌له‌ تاوانبارانه‌یان ده‌کرد که به‌لایدا تیده‌پهرین و چێژیان له سینه‌ماکار بیه‌کی نازاد و زۆر سه‌رگه‌رمکه‌ر ده‌بینی. مندالانی یۆنانی، ئەم خراپه‌کاره سه‌رسور هینه‌رانه، دهر فته‌کی ته‌واویان هه‌بوو بۆ ئاشکر اکر دنی ئەو دوژمنایه‌تییه به‌رامبه‌ر به تورکه‌کان که له رۆحیا‌ندا چینه‌در ابوو. له نیوان کۆپه‌کاندا نه‌مایشیان ده‌کرد، ده‌ستیان به لووتیا‌نه‌وه گرتبوو وهک ئەوه‌ی شمشالیک لێ‌بده‌ن، کاتیک خۆشیا‌ن به‌سه‌ر ده‌برد و کاتیک که‌میک لێ‌یان دوور که‌وته‌وه، وه‌رگه‌رانه‌وه و هاواریان ده‌کرد "کۆپسی ها کیرانادیس تورکۆس ئۆکسو ئۆکسو". کاتیک کشانه‌وه‌ی سه‌ر بازی ته‌واو بوو، بولگاریه‌کانی مه‌نلیه‌یز که نه‌یانده‌زانی له کویه هاتوون، ده‌ستیان کرد به سه‌رگه‌ردانی له گه‌ره‌که‌کانی تورکیادا. ئەو به‌شه‌ی شار که یۆنانی و بولگاری نه‌بوو، له بیده‌نگیه‌کی قوولدا خه‌وتبوو. هه‌موو په‌رده‌کان له خوار هوه بوون. سه‌یبه‌ره و روژاوه‌کان له‌ناو قه‌فه‌سه‌کاندا سه‌مایان ده‌کرد و پیاوه زه‌رده‌کان به درێژایی رۆژ و به درێژایی شه‌وه له پشت دهرگا پهنجه‌ره ئاسنه‌که‌نه‌وه به‌په‌رۆش بوون، وهک ئەوه‌ی گوئ له لێدانی دلایان بگرن. ئەم ئارامیه بیزار که‌ر و خه‌مناکه زۆر درێژه‌ی نه‌خایاند. رۆژی دواتر، له به‌ره‌به‌یانی بیست و چوارمه‌ی مانگی نو‌فهمبه‌ردا، سوپای سه‌رکه‌وتوی بولگاریا، به ژه‌نی هارمۆنیکا، له نێو ئەو جه‌نگاوه‌ره مه‌سیحیا‌نه‌ی که به شیرینی و گۆشتی برژاو و شه‌رابی بریقه‌دار و مه‌ندۆلین و گیتار و ئالچاوه‌ر تیان ده‌کرد، هاتنه ناو شار که‌وه. راسته حکومه‌ت و سه‌ربازگه‌کانی پر کرد. له هه‌مان کاتدا زۆریک له ئەندامانی لێژنه‌که وهک میرووله رژانه سه‌ر شه‌قامه‌کان. سه‌رکه‌وتوه‌کان به‌هۆی خۆشیا‌نه‌وه نه‌یان‌توانی له شوینی خویان بوه‌ستن، وهک ئەوه‌ی بالیکه نه‌بیراویان له‌سه‌ر پێیان بێت، ئەملا و ئەولا رایانده‌کرد.

Şehrin yağmasını, ahalinin katliamını intizam ve usul dairesinde idare etmek daha içeri girilmeden merkez kumandanı tayin edilen Binbaşı Radko Balkaneski'nin vazifesiydi. Bu gayet mükemmel

tahsil ve terbiye görmüş bir gençti. İdadî devresini İstanbul'da Galatasaray Sultanisi'nde bitirmiş, bin dokuz yüzde Sofya harbiyesinden erkânîharplikle çıkmış, birkaç sene sonra ihtiyata nakletmişti. Asil ve zengin bir çiftçi olan babasının bitmez tükenmez denilen parasıyla yaşıyor, hayatının bir kısmını çıl- gın eğlencelerle, bir kısmını da millî işlerle, yani Makedonya teşki- latıyla, bomba amirliğiyle geçiriyordu. Bekârdı. Evlenmeye vakit bulamamıştı. Çünkü hayatının bütün yazlarını Makedonya'da söndürür, teşkilatı teftiş eder, komite mahkemesince verilip de nasılsa icra olunmayan muallak ve mukaddes kararları yerine getirirdi. Çok zengin olduğundan paranın onca ehemmiyeti yoktu. Bütün ruhu, bütün mevcudiyeti mefkûresinde toplanmış, mefkûresinde birikmişti: Büyük Bulgaristan İmparatorluğu. Esvap giydirilmiş bir yalnız biraz fazla semizdi. Sol kolunu yürürken ve ayakta dururken hep kalçasına dayardı. Az lakırtı söyler, sık ve siyah kaşlarının al- tında asla kırpmadığı iri, parlak, sabit ve siyah gözlerini hep önüne diker, sanki hep önündeki Tuna'dan Korent'e, Boğaziçi'nden Drac'a kadar yeşil Bulgar rengine boyanmış hayalî bir haritada tetkik ederdi. Hükûmetin karşısındaki Türklerin merkez kumandanlık dairesine girince şapkasını çıkardı. Çok ve sert saçlarını eliyle geriye attı. Yaverine: Ne kadar çete reisi varsa beş dakikaya kadar hepsi buraya. emrini verdi. Yaver koşarak dışarı çıktı. Biraz sonra şehrin bütün sokaklarında süvariler dörtnala koşmaya başladılar. Henüz nizamiye ve gönüllü taburlarının neferleri dağılmamıştı. Radko beş dakikayı boş geçirmek istemedi. Sabahtan beri hiçbir şey yememişti. Hizmetçisini çağırdı. Onun getirdiği kızarmış eti, şarabı, iri ve sulu elmalari acele ile yuttu. Sonra Türk kumandanının daha toz konmamış olan yumuşak ve geniş koltuğuna yerleşti. Sigarasını yaktı. Burası kalın fes rengi perdeli, halı döşeli süslü bir oda idi. Bir askerî mevkiden ziyade dul ve ihtiyar bir kadının hüccesine benziyordu. Duvarlarda askerliğe ait ne bir levha, ne bir program, ne bir timsal vardı. Köşede cevizden camlı bir dolabın üstünde büyük bir nargile, efendisiyle kaçmamış da korkusundan apışmış kalmış gibi uslu ve sessiz duruyordu. Etin kokusunu duyan ve iki üç gündür şüphesiz aç kalan tekir bir kedi kapıdan bakıyor, gözlerini Radko'nun gözlerine dikerek masum ve hissiz bir seda ile miyavlıyordu. Radko insana uyku getiren bu yumuşak koltukta duramadı. Ayağa kalktı, gitti, açık pencere- nin kenarına dayandı. Aşağıda kaynaşan askerlere bakarak planını zihninden geçirdi. Serez'de Türkler çok zengindiler. Şimdi bunların kaçamayanları toplanacak, evvela işkence ile kasalarındaki ve bankadaki paraları alınacak, sonra fidye gibi bütün mülkleri Bulgar mekteplerine verdirilecek, en nihayet hepsi vaftizlenip Hristiyan yapıldıktan sonra öldürülecekti. Bu yarım saatlik bir işti. Lakin geriye güç bir şey kalıyordu. Cami tarafından çete reislerinin birkaç askerle konuşarak geldiklerini gördü. Bu

reisler çok saçlı, sakalları uzun, vahşi kıyafetli, tepeden tırnağa kadar silahlanmış heriflerdi. Hepsi "Balkaneski"yi tanırlar, ona karşı korku ile karışık bir muhabbet, dehşet ile karışık bir ihtiram beslerlerdi. Çünkü Sofya'ya giden bir Makedonyalının onu görmemesi imkânsızdı. Makedonya komitasının bu korkunç müfettişi adam kesmekten hazzetmezdi. Öldüreceği, laf söyleteceği adamı diri diri fırına kor, gözünün önünde yakardı. En kaşarlanmış, binden ziyade adam öldürmüş çete reisleri bile Balkaneski'nin ce- hennemi andıran fırını karşısında kalplerinin ürperdiğini duyarlar, onun soğukkanlılığından titrerlerdi. Komitaların konuşarak merdivenden çıktıklarını işitti. Pencereden ayrıldı. Koltuğun önündeki yeşil çuha örtülü masaya dayandı ve bekledi. Bu onun resmî vaziyetiydi.

ئەركى مەيجر رادكو بالكانيسكى بوو كه پيش ئەوى بچىتە ناو شارموه وەك فەرماندەى ناوئەندى دەستنيشانكرابوو، بە ريكوپىكى و ريكارموه تالانى شارمەكە و كۆمەلكوژى خەلك بەرئوبەبات. ئەمە گەنجىك بوو كه پەروەردە و پەروەردەىكى نايبى وەرگرتبوو. قوناغى ئامادەى لە گەلاتەسەراى سولتانيسى لە ئەستەنبول تەواو كەردوو، لە سەدەى نۆز دەهەمدا وەك ئەفسەرىكى بالە لە ئەكادىمىاى سەربازى سوڤيا دەرچوو و دواى چەند سالىك گواستراوتەمە بو يەدەگەكان. بە روالەت پارەى نەبراوەى باوكى كه جووتيارىكى بەريز و دەولەمەند بوو، دەژيا و بەشيكى ژيانى لە كات بەسەردنى شىتانه و بەشيكى دىكەى لە كاروبارى نىشتمانيدا بەسەر دەبرد، واتە وەك فەرماندەى بۆمب لە ريكخراوى مەقدونىادا. ئەو سىنگل بوو. كاتىكى نەبوو هاوسەرگىرى بكات. چونكە هەموو هاوينەكانى ژيانى لە مەقدونىا بەسەر بردوو و بە پشكىنى ريكخراوەكە و جىبەجىكرەنى ئەو بىرپارە هەلپەسىردراو و پىروزانەى دادگاي لىژنەكە داو بەلام بە جورىك جىبەجى نەكراون. بەو پىيەى زۆر دەولەمەند بوو، پارە ئەوئەندە گەنگ نەبوو لەلايى. هەموو رۆحى، هەموو بوونى لە ئايدىالى خۆيدا چىر بوو و كەلەكە بووبوو: ئىمپراتورىەتى گەورەى بولگارىا. كەسكى تاقانە كە جەل و بەرگى لەبەردا بوو كەمىك زۆر قەلەو بوو. تەنها كەمىك زۆر قەلەو بوو. هەميشە لە كاتى رۆيشتن و وەستاندا قولى چەپى لەسەر شانەكەى دادەنا. كەم قسە دەكات، لەژىر برۆ ئەستور و رەشەكانيدا هەرگىز چاوى نەتروكاندوو، هەميشە بەچاوه گەشاوه و جىگىر و رەشەكانىەوسەيرى پيشەره دەكات، وەك ئەو و ابوو هەميشە نەخشەپەكى خەيالى لە بەردەمىدا دەكۆلنەوه، كە بەرەنگى سەوزى بولگارى نەخشەينراوه، لە دانوبەوه تا كۆرىنت، لە بۆسڤورموه تا دراك. كاتىك چوو ئەو فەرماندەى ناوئەندى توركەكان بەرامبەر حكومەت، كالۆهەكى دانابەدەستى زۆر بە توندى پرچى لادا. دواى پىنج خولەك هەموو سەركردەكانى باندهكان لىره دەبن. فەرمانى خۆى دا. يارىدەدەرەكە رايكردە دەرمو. دواى ماوهەك سوارەكان دەستيان كەرد بە پەلەقاژە بە هەموو شەقامەكانى شاردا. سەربازانى كەتیبەى ناسايى و خۆبەخشەكان هيشتا بلاوہيان پى نەكردبوو. رادكو نەيدەويست پىنج خولەك بەفەرۆ بەدات. لە بەيانىەوه هىچى نەخواردبوو. تەلەفۆنى بۆ خزمەتكارەكەى كەرد. بەپەلە گوشتى

سورکراوه و شهراب و سیوی گهوره و شهر بهتی که هینابوی خواردی. پاشان له سهر کورسییه نهرم و پانهکهی فهرماندهی تورکیا که هینستا تۆز و خۆلای بووه، جیگیر بوو. جگهرهکهی داگیرساند. نهمه ژوریکي رازاوه بوو که پهردهی ئهستوری رهنگی فیز و فهرشی لهسهر بوو. زیاتر له خانیههکی بیوهژن و بیرهژنیک دهچوو نهک پۆستیکي سهربازی. لهسهر دیوار مکان هیچ تابلو و بهرنامه و هیمای خزمهتکردنی سهربازی نهبووه. له گوشهکهدا، لهسهر کابینههکی شووشهیی گوئیز، نیرگهلهیهکی گهوره به رهفتاریکی باش و بیدهنگ وهستابوو، وهک ئهوهی لهگهڵ ئاگاههیی ههلهکر دبیته بهلام له ترسدا ئیفلیج بوو بیته. پشیلیههکی تابی که بوئی گوشتههکی دهکرد و بی گومان دوو سی رۆژ بوو برسی بوو، له دهرگاکه دهروانی و چاوی له چاوهکانی رادکو بوو و به دهنگیکی بیتاوان و بی سۆزمه میاوه میاوی دهکرد. رادکو نهیده توانی لهسهر ئهم کورسییه نهرم و خهو لیدهدا دابنیشیت. ههستا، چوو و پشتی به لیواری پهنجهره کراوکه دا. به سهیرکردنی ئهو سهربازانهی که له خوارمه کۆدهبوونهوه، له رووی دهروونییهوه به پلانهکهیدا رایکرد. تورکهکان له سیرتیس زۆر دهلهمهند بوون. ئیستا ئهوانهیی نهینهدتهوانی خۆیان دهرباز بکهن، پیش ههموو شتیک پارمهکانیان له سهیف و بانکهکانیان به ئهشکهنجه لێیان دهسهندرایهوه، دواتر ههموو مولکهکانیان دهدرا به قوتابخانه بولگاریاکان وهک فیدیه و له کۆتاییدا، ههموویان دواي مهعمودیهت و بوون به مهسیحی دهکوژران. نهمه کاریکی نیو کاتژمیری بوو. بهلام شتیکي قورس مایهوه. بینی سهیرکردهکانی بانهکان له ئاراستهیی مزگهتوه دههاتن، لهگهڵ چهند سهربازیک قسهیان دهکرد. ئهم سهروکانه پیاو بوون که قژیان زۆر بوو، ریشیان درێژ بوو، جل و بهرگی کیویان ههبوو، له سهر تاپی چهکدار بوون. ههموویان "بالکانیسی"یان دهناسی و خۆشهویستییهکی تیکهڵ به ترس و سهرسامی تیکهڵ به ترسناکیی بهرامبهر بهو بوو. چونکه مهحالی بوو مهقدونییهک که چوووه سوفا نهیبینیت. ئهم پشکنهره ترسناکهی کۆمیتهیی مهقدونیا هزی له کوشتهی خهڵک نهبوو. ئهو پیاوهی که بریار بوو بیکوژیت یان وای لیدهکرد به زیندووی قسهی لهگهڵ بکات و دهیخته ناو فرنهوه و لهبهردهمیدا دهیسووتینیت. تهناهت خراپترین سهیرکردهکانی بانهکان که زیاتر له ههزار کهسیان کوشتوو، ههستیان دهکرد دلایان لهبهردهم کوره دۆزمخیههکی بالکانیسیکیدا دهلهرزیت و له خوین ساردهکهیهوه دهلهرزین. گوئی له لیژنهکان بوو که به پلیکانهکاندا دهرۆشتن و قسهیان دهکرد. پهنجهرهکهی بهجههشیت. پشتی به میزه سهوزه لۆکه داپۆشراوهکهی بهردهم قهنهفهکه دا و چاوهڕێی کرد. نهمه ههلوئستی فهرمی ئهو بوو. کاتیک له دهرگاکه دهری:

Kapı vurulunca: dedi. Bunlar on iki reis idiler. Gülerек hepsinin ellerini sıktı. En yaşlıları olan ak sakallı Dimço'nun, bu tamam yarım asır hiç dağdan inmemiş olan ihtiyar katilin omzunu okşadı

ve yanına oturttu. Hizmetçi neferin koridordan getirdiği sandalyelere oturarak hepsi masanın etrafında toplandılar. Tüfekleri kucaklarında duruyordu. Nefer dışarı çıkıp kapıyı kapayınca Radko ayağa kalktı. Elini masaya dayadı. - Sizi niçin çağırıttım, kardeşler, dedi, biliyor musunuz? Mühim işlerimizi müzakere edip karar altına almak için... Ve mukaddimeye falan lüzum görmeksizin serbest ve büyük adamlara mahsus bir talakata hâl ve mevkiî izaha başladı. Serez ehemmiyetli bir yerdi. Hususıyla konsoloslar... Yapılacak ameliyat bu hain ve ahlaksız Avrupalıların gözlerine görünmemeliydi. Şimdi hemen ne kadar ne kadar zengin varsa hepsi bir binada toplatılacaktı. Şehrin en büyük fırını hazırlanacak, âli mahkeme için lüzumu olan sandalyeler, büyük masa, kırmızı örtü, İncil, ip, zeytinyağı, kerpeten, ustura, şiş vesaire gibi şeyler oraya götürülecek, vakit geçirmeden işe girişilecekti. Zenginlerden paraları tamamıyla alındıktan sonra umumi yağmalara izin verilecek, şehrin Türk kızları as-kerlere dağıtılacak, askerlerin arasında kavgaya, rekabete meydan vermemek için mahalleler bölük dairelerine ayrılacaktı. Her bölük kendi dairesindeki kızları, bir hafta sıra ile alıkoyacak, bu esnada kimsenin münasebetsizlik etmemesine komiteler tarafından tertip olunacak devriyeler dikkat edecekti. Kızların yanında bütün gece kalmak, rakı, şarap içmek yasak- tı. Bir nefer bir kızın odasında bir saatten ziyade duramayacak, işini bitirdikten sonra sırasını bekleyen askere bırakacaktı. Sekiz yaşından aşağı kızlara dokunulmayacak, bunların çirkin, zayıfları öldürülecekti. Güzel, kuvvetlileri toplanıp vaftizlenerek Bulgaristan'a gönderilecekti. Yalnız çok ihtiyarlar, Hristiyan olurlarsa sağ bırakılacaktı. Bir yaşından altmış yaşına kadar erkek, sekis yaşından kırk baş yaşına kadar bütün kıdınlar, kızlar, cesetleri meydanda kalmamak üzere sessizce kesilecek, geceleri merkez taburundan çıkarılacak angaryalar vasıtasıyla, yine iki komita reisinin nezareti altında şehrin dışarısındaki hendeklere gömülecekti. Ak sakallı Dimço poturunun cebinden, otuz sene evvel pusuya düşürdüğü bir Türk beyinin kuşağından alarak yadigâr sakladığı gümüş tabakayı çıkardı. Kalın sigarasını sararken Balkaneski'nin lafını kesti: - Affedersiniz, gospodin, dedi. Ufak çocuklardan, kadınlardan ne istiyoruz? Biz muharebe ettik. Buralarını aldık. Onların canlarını bağışlamalıyız. Onlar bize silah atmadılar. Hem zaten artık burada oturamazlar, hep muhacir olurlar, yarın savuşup giderler.

کاتیڤک له دهرگاکه دهریٲت: ووتی. ئەمانه دوانزه سههۆک بوون. ٲیکمنی و دهستی ههمووانی لهقاند. دهستی له شانی گهورهترینیاندا، دیمچۆی ریش سپی، ئەم ٲیاوکۆزه ٲیره که نیو سهدهیه ههرگیز له شاخهکه نههاته خوارهوه، دهستی لٲیدا و وای لٲیکرد له تهنیشتی دابنیشیت. ههموویان له دهوری میزهکه کۆبوونهوه، لهسههس ئەو کورسیانهی که خزمهتکارهکه له

kesselerdi bugün bir Bulgaristan olacak mıydı? Biz böylece onları önümüze katıp kovalayabilecek miydik? Yanıldılar. Fırsat ellerindeyken kadınlarımızı, çocuklarımızı kesmediler. Kesilmeyen Bulgarlar, çiftleşe çiftleşe çoğaldılar, kuvvetlendiler. Merhametli, yani zayıf hâkimlerinin altından kalktılar. İşte şimdi de tepesine bindiler. Öteki çete reisleri Dimço Kaptan gibi cahil değildiler. Hepsi gazeteleri anlayarak okur, siyasi cereyanlara vâkıf, ideali hakkıyla duymuş, münevver kahramanlardı. Boyunlarındaki cephe çanta- sında Avrupa'nın Bulgaristan'a dair son neşrettiği kitaplar bulunur- du. Hatta içlerinde dört tanesi darülfünun hukuk ve tabiiyat şubele- rinden mezundular. Tahsillerini Lozan'da bitirmişlerdi. Radko Bal- kaneski onlara döndü. Kollarını masaya dayadı. Laflar ağzından gö- rünmez, sönmez bir alev gibi çıkıyor, ciddi bir sükûn ile dinleyen komitacıların sanki gözlerinden, kulaklarından, burunlarının delik- lerinden geçerek kalplerinin, ruhlarının en karanlık derinliklerine giriyor, orada zehirli kıvılcımlar parlatıyordu. Dikkat ediniz kardeşler, dikkat, diye devam ediyordu, âli meclisin kararına muhalif bir şey yapmayasınız! Katliam içtimai bir ilaçtır. İçtimai vücutlar uzvi vücutlar gibi aynı kanunlara tâbidir. Bir hastayı tedavi ederken fena mikropların uzviyette kalmasına müsa'ade etmek onların yeniden üreyip hastayı öldürmesini istemek de- mektir. Bir memleket alındığı vakit ecnebi bir unsurun kalmasına müsaade etmek de, bu mağlupların galiplerine karşı besleyecekleri pek tabii olan kin, garezle silahlanarak üremelerini, bir gün vatanın en zayıf zamanında kalkıp intikam almalarını istemek demekten başka bir şey değildir. Biz bu hatayı yapmayacağız.

ئیمه مندال سەر نابیرین. ئیمه گهوره پیاومکانی سبهینی سەردەبیرین. ژنی گەنج دەتوانییت لە سکی خۆیەوه پانزە دوژمن بەر هەم بەیننیت. کوشتنی ژنیکی گەنج یان کچیک واتە کوشتنی پانزە دوژمن بە یەکجار. ئەگەر تورکەکان گۆتیان لە گهورەکانیان بگرتبا و هەموومانیان سەر بریبا کاتیک دەستیان بەسەر ئەو شوینانەدا گرت، ئایا ئەمڕۆ بولگاریا یەک دەبوو؟ ئایا دەمانتوانی پینشیان بکەوین و راو دەویان بننن؟ ئەوان هەلە بوون. ئەوان لە کاتی دەرفەتدا ژن و مندالی ئیمیان سەر نەیری.

etmeyecek. Çünkü İspanya'da numune için, müzeler için olsun bir tek Arap bırakmamışlardır. Sonra Türklere bakınız. Bu heriflerin aptallıkları o derecededir ki yalnız etnografyanın esaslarını kabul etmemekle kalmazlar, dünyada "kavmiyet, milliyet" gibi bir şey olduğuna da inanmazlar. Kendilerinin milliyetçilerini bile şiddetle inkâr ederler. Tarihleri, Cengiz gibi, Hülagu gibi en büyük imparatorlarına küfürlerle doludur. Bu milliyetsizlik yüzünden edebiyatsız, sanatsız, medeniyetsiz, kuvvetsiz, ailesiz, ananesiz kalan Türklere, tabii en basit hakikatlere de akıl erdiremiyorlardı. Nasılsa ellerine geçirdikleri yerlerdeki kavimleri temizlemediler. Onları yutmadılar. Türk yapmadılar. Hatta "reaya" diye en vâsi hürriyetleri verdiler. Hristiyanlara verdikleri bu reaya kelimesinin manası ne demekmiş biliyor musunuz? "Hürmet edilecek adamlar" demekmiş. Asırlarca evvel yaptıkları budalalıkların cezasını bugün görmeye başlayan bu serserim Türklerin hâli, işte bize bir derstir. Onların şimdiden sonra da bir şey anlamayacakları bu derslerden biz istifade edeceğiz. "Kavmiyet, milliyet" diye bir şey olduğunu Türklerin sözde en büyük adamları olan Mithat Paşa bile bilmiyordu. İlk Bulgar ihtilallerindeki kavmi iştiyaka, milli manaya akıl erdiremiyor, bu âli hareketi iktisadi müzayekalar gibi şeylere atfederek Anadolu'nun parasıyla bizim topraklarımızı imara, caddeler, mektepler, kiliseler açmaya çalışıyordu. Halbuki bizim en küçük bir köy hocamız bile etnografya hakikatine vâkıftır.

ئیمه باوهر به درۆکانی وهک شارستانیعت و مروّقایهتی و رحممتهتی ناکهین، که زیانبهخشن نهک بهئال و بیمانا. نهک به دل و دهمارمکانمان؛ ئیمه به عهقل و بیرۆکهی خۆمان مامهله دهکین. سهیری ئیسهپانیا بکهن، نهمرو چهنده ئاسوودهیی دهژین، چونکه هیچ توخمیکی بیانیان لهناو خۆیاندا نههیشتوتوه کاتیک نیشتمانهکهیان نازاد کرد. مهترسییهکی عهرهب ههرهشهیان لئناکات و ههرگیز نایکات. چونکه بهک عهرهبیان له ئیسهپانیا بهجی نههیشت بۆ نمونه یان مۆزخانه. پاشان سهیری تورکهکان

بکهن. گهژهیی ئەم کورانه به جۆریکه که نهک هەر پرنسسییهکانی ئیئتوگرافی قبول ناکهن، بهلکو باوهریان بهوه نییه که شتتیک به ناوی "خیل یان نهتهوه" له جیهاندا ههیهت. تهناهت به توندی ئینکاری تهناهت ناسیونالیستهکانی خویان دهکهن. میژووی ئەوان پیره له نهفهرت له گهورهترین ئیمپراتورهکانی وهک جهنگیز و هولاکو. تورکهکان که بههوی ئەم نهبوونی نهتهوهیهوه بی ئەدهب و هونه و شارستانییهت و دهسهلات و بنهماله و نههیت مابوونهوه، بیگومان نهیانتوانی له سادهترین راستیهکان تییهگهن. به جۆریک، له شوینانهی که گرتیان، هۆزهکانیان پاک نهکردهوه. قووتیان نهدا. تورکیان نهکرد. تهناهت سههرهتایترین نازادییهکانیان به "rea" دا. ئایا دهزانن مانای ئەم وشهیه ریاییه که به مهسیحیهکانیان داوه چیه؟ به واتای "پیاوهکان که ریزیان لی بگیریت". دۆخی ئەم تورکه گهژانه که ئیستا دهست دهکهن به وهگرنتی سزای ئەو گهژهییانهی چهند سهدهیهک لهمهوبهر نهجامیاندا، بۆ ئییه پهندیکه. ئییه سوود لهم وانانه وهردهگرین، که لهمهودوا تیئاگهن. تهناهت میتات پاشا، بهناو گهورهترین پیاوی تورک، نهیدهزانی شتتیک ههیه به ناوی "خیل، نهتهوه". خواستی نهتهوهیی له یهکهمین شوهرشهکانی بولگاریادا نهیوانی له مانای نهتهوهیی تییهگات و به گهراندنهوهی ئەم بزوتنهوه بهرزه بۆ شتگهلیکی وهک موزایهدهی نابووری، ههولی دروستکردنی زهوی و زارمهکانمان و کردنهوهی شهقام و قوتابخانه و کلێساکانیان به پارهی ئەنادۆل دهدا. بهلام تهناهت بچووکتترین مامۆستای گوندهکهمان ئاگاداری راستی ئیئتوگرافیاوه .

Dimço Kaptan pek iyi anlayamadığı bu sözlere kulak vermeyerek soyulmuş bir kaplumbağaya benzeyen yuvarlak elinin kalın, kambur parmaklarıyla beyaz sakalını karıştırıyor; ötekiler, fen, hakikat ilahının zekâ ile muaşakasından doğmuş yeni bir mesihi dinleyen genç, dinç havariyyun gibi ciddi, sakin duruyorlardı. Radko Balkaneski, evet, bu yeni mesih büyük, parlak gözlerini

kırpmadan, yeni bir hakikat İncil'ini ezberden okuyordu. "Kuvvet" dinini hava riyyununa söylüyordu: Hak yoktu. Her şey kuvvetti. Ezemeyen ezilecek, öldüremeyen ölecekti. Tabiatın değişmeyen, asla gizli kapakli olmayan âli kanunu zayıfın düşmanıydı. Bütün kâinat bir mücadeleden ibaret değil miydi? Ölümden hayat çıkıyordu. Yutulan za'afırlardan kuvvet doğuyordu. Avrupalıların yalanlarına, boş nazariyelere, sosyalistlik hülyalarına aldanmamalıydı. İnsaniyet" fikri dün- yanın en büyük, en münasebetsiz, en eski, en rezil bir saçmasıydı. Hristiyanlıktan evvel, bir veba gibi bazı dimağlara girmiş, birçok milletlerin, birçok cemiyetlerin mahvına sebep olmuştu. Bugünkü Avrupalılar laf söylerken başka, iş yaparken başka idiler. En büyük bir Avrupalı, en büyük bir Alman, Prens Bismarck harp zamanında ne yapardı? Fransız köylülerini doldurduğu evlere ateş verdirerek hepsini canlı canlı yakar, onların çığlıklarını en latif bir konser gibi dinler, sonra etrafa savrulan alevli dumanları koklayıp gülerek piposunu çeker, "Bu Fransız köylüleri kavrulmuş soğan kokuyor!" diye eğlenmez miydi? Beyaz bayrak çeken kalenin üzerine top atmadılar bahanesiyle generallere darılmadı mıydı? Teslim olan Fransız askerlerini açlıktan öldürtmez miydi? Onları sulara boğdurtmaz mıydı? "Fransızı biraz kazıyınız, altında Türk bulacaksınız" diye düş- manlarını tahkir eden Bismarck, bu hakikaten bir dâhi olan büyük adam sulh zamanlarında da, harp zamanlarında da yalnız kuvvete inanıyordu.

کاپتن دیمسو ئەم قسانە پشتگوئ دەخات که زۆر باش ناتوانیت لئی تئینگات و بە پەنجە ئەستور و چەقۆکێشەکانی دەستە گۆلەکەمی که لە کیسەلێکی توێکلدار دەچیت، ریش سپییەکەمی دەچرینیت؛ ئەوانی تر بە ریز و ئارامییەوه وەستابوون، وەک نێردراوی گەنج و بەهێز گۆریان لە مەسیحیکی نوێ بوو که لە بەریەکەوتنی فیکری خودای زانست و حەقیقەت لەدایک بوو. رادکو بالکانیسیکی، بەلئ، ئەم مەسیحە نووییە، بەی ئەوهی چاوه گەوره و گەشاومەکانی بتر و کینیت، ئینجیلیکی نوئی راستی

دهخویندهمه. "هیز" خه ریکی بانگه شهی ئابینه که ی بوو به ههوا: مافی نه بوو. هه موو شتیک هیز بوو. ئهوانه ی نه یانده توانی چه فاندنیان لیده کرا، ئهوانه ی نه یانده توانی بکوژن دهمرن. یاسای بالای سر و شت که ناگوریت و هه رگیز ناشارد رینه مه، دوژمنی لاواز مه کان بوو. ئایا هه موو گهردوون ته نهها ملامانی نه بوو؟ ژیان له مردنه مه سه ره هله ده دا. هیز له لاواز بیه قووتدرا وهکانه مه سه ریه هله دا. نه ده بوو به درو و تیوری پووچ و خهونی سو سیالیستی نه ورو بییه کان فریو بخوات. بیرو که ی "مرو فایه تی" گه ورتترین و نه گونجا ورتترین و کونترین و به دنا ورتترین قسه ی بیمانای جیهان بوو، پیش مه سیجیه ت وه ک تاعونیک هاتبووه ناو هه ندیک می شکمه و بووه هوی له ناو چوونی زوریک له نه ته مه و کومله گاکان. نه ورو بییه کانئ هه مرو له کاتی قسه کردنا جیاواز بوون، به لام له کاتی بازرگانیکردنا جیاواز بوون. گه ورتترین نه ورو پی، گه ورتترین ئه لمانی، شازاده بیسمارک، له سه رده می جهنگدا چی ده کرد؟ نهو مالانه ی که کولبهره فه رهنسییه کانئ پر کردبوو، ناگری تییه ردا، هه موویان به زیندووی ده سو تینیت، وه ک جوانترین کونسیرت گوئ له هاوار مهکانیان ده گریت، پاشان بوئی نهو دو که له بلایسه داره ی به ده وریدا ده هه ژیت و به بوریه که یه مه پف ده کات، پیده که نیت، "ئه م کولبهره فه رهنسییه نه بوئی پیازی برژاویان لیدیت!" ئایا ئه ویش سه رقال نابیت؟ ئایا به بیانووی نه مه ی که توپیان له قه لاکه نه دا وه که ئالایه کی سپی هه لده کرد، له لایه ن ژهنه راله کانه مه توره نه بوو؟ ئایا سه ربازه ته سلیمکر او مهکانی فه رهنسا له بر سیتیدا نه ده کوژیت؟ ئایا نه یده ویست له ئاودا بخنکین؟ بیسمارک که به وتنی "که منیک فه رهنسییه کان بخرینه ژیره مه تور کیک ده دوژینه مه" سوو کایه تی به دوژمنه کانئ ده کرد، ئه م پیاره گه وریه که به راستی نابغه بوو، ته نهها با وهری به هیز هه بوو، چ له کاتی ئاشتی و چ له کاتی شه ردا .

Dimağında merhamet, insaniyet gibi marazi, muzır hâller yoktu. Muntazam Fransız askerlerine hiç aman verilmemesi- ni, sivil ahaliye de mümkün olduğu kadar fenalık yapılmasını emre- derdi. Kendi büyük ruhunun büyük kuvvetini bütün milletinde ay- nıyla göremediği için canı sıkılır:- Ah bu bizim Almanlar! Fransızları öldürüyorlar, ama iştahla, istekle öldürmüyorlar! derdi.

Fransızların Almanlardan aşağı kalır yerleri yoktu. Afrika'da esir aldıkları Arapların kafalarını tıraş ediyorlar, boğazlarına kadar kuma gömerek güneşte, öğle güneşinin şuaları altında bırakıyorlar, çabuk ölmesin diye ara sıra üzerlerine su döküyorlardı. İngilizlerin yaptığı katliamlar sayılamazdı. Bu ciddi, akıllı millet, bıçağının altına giren mağlubun hiçbir şeyine, ne asaletine, ne güzelliğine, ne ihtiyarlığına, ne çocukluğuna bakardı. Bu sayede değil miydi ki şimdi dünyaya, bütün dünyaya hükmediyorlar. Evet onlar... Onlarsa yılanın eski ve hüzünlü payitahtı olan "Kandi" şehrindeki yüksek ve tarihî mabedin içinde güzellikleri masallara geçen minimini Modeliya prensçiklerini bıldırcın keser gibi kesmemişler miydi? Sonra işte Çin seferi. Oraya hem Alman, hem Fransız, hem İngiliz, hem Rus fırkaları gitmişti. Ne yaptılar? O kadar ki resmen ordunun arkasından bir sürü Yahudi geliyor, bu Avrupalıların yağma ettiği şeyleri satın alıyordu. Medeni Avrupalılar evleri boşaltıyor, mabetleri yıkıyorlar, binlerce, binlerce yıl yerlerinde uzun ve vakasız asırların geçtiğini görmüş, rahat rahat uyuyan tunç putları kırıyorlar, arkadan gelen Yahudilere satıyorlardı. Bu sefer esnasında Avrupa ipekli kumaşla dolmuştu. Altın ve gümüşe dair yürüdükleri yerde hiçbir şey bırakmadılar. Pekin ve civarında kız oğlan kız kalmadı. İstila muharebesi edilmediği hâlde kendilerini hiç müdafaa etmeyen zararsız ahali süngüleniyor; asker süngülemekten yorulup şikâyet edince, bu ömründe eline silah almamış, kör bir tavuk kadar korkak ahalinin nehirlerle atılıp boğulması için emirler veriliyordu. Bu sefere iştirak eden bütün askerlere yağma edilen şeyler esmanından yüzer frank verildi. Sonra İtalyanlar. Uzağa gitmeye hacet yok. Bunlar daha geçen gün Trablus vahasını nasıl birkaç saat içinde temizleyivermişlerd. Radko nutkunu uzattı. Söyledi, söyledi. İnkâr edilmez bir tarz- da en akli ve maddi delillerle, tarihî ve ilmî misallerle insaniyet fikrinin boşluğunu, fenalığını, bir cemiyet için ne kadar korkunç ve müthiş bir tehlike olduğunu anlattı. Avrupalıları hiç sevmiyor, onlardan nefret ediyordu ve "Ah bunlar... diyordu, kendilerinden başka kimsenin kuvvetlenmesini çekemezler..." Onun için konsoloslardan çekinmek lazımdı.

کاپتن دیمسو ئەم قسانە پشتگوێ دەخات که زۆر باش ناتوانی ئێ تیبگات و بە پەنجە ئەستوور و چەقۆکتێشەکانی دەستە گۆلەکەمی که له کیسه‌ئێکی توێکلدار دەچیت، ریش سپیەکەمی دەچرێنیت؛ ئەوانی تر به ریز و ئارامییەوه و ستابوون، وهک نێردراوی گەنج و بەهێز گۆییان له مەسیحییکی نوێ بوو که له بەریه‌کەوتنی فیکری خودای زانست و حەقیقەت لەدایک بوو. رادکو بالکانیسیکی، بەلێ، ئەم مەسیحە نوێیە، بەی ئەوهی چاوه‌گەر و گەشاومکانی بترۆکینیت، ئینجیلیکی نوێی راستی دەخویندەوه. "هێز" خەریکی بانگەشەمی ئایینەکەمی بوو به هەوا: مافی نەبوو. هەموو شتێک هێز بوو. ئەوانەمی نەیانەتوانی

چهقاندنیان لیدمکرا، ئهوانه‌ی نه‌یاندته‌وانی بکوژن دهمرن. یاسای بالای سروشت که ناگوریت و هرگیز ناشارد ریته‌وه، دوژمنی لاواز مکان بوو. ئایا هموو گمردوون ته‌نھا مملانی نه‌بوو؟ ژیان له مردنه‌وه سهره‌لده‌دا. هیز له لاوازییه قوت‌تر او هکانه‌وه سهریه‌لدا. نه‌ده‌بوو به درۆ و تیوری پوچ و خه‌ونی سۆسیالیستی ئه‌وروپیه‌کان فریو بخوات. بیرۆکه‌ی "مرۆفایه‌تی" گهوره‌ترین و نه‌گونجاوترین و کۆنترین و به‌ناوترین قسه‌ی بیمانای جیهان بوو، پێش مه‌سیحیه‌ت و هک تاعونیک هاتبووه ناو هه‌ندیک مێشکه‌وه و بووه هۆی له‌ناو‌چوونی زۆریک له‌ نه‌ته‌وه و کۆمه‌لگاکان. ئه‌وروپیه‌کانی ئه‌مه‌رو له کاتی قسه‌کردندا جیاواز بوون، به‌لام له کاتی بازرگانیکردندا جیاواز بوون. گهوره‌ترین ئه‌روپی، گهوره‌ترین ئه‌لمانی، شازاده بیسمارک، له سهرده‌می جهنگدا چی ده‌کرد؟ ئه‌و مالانه‌ی که کۆلبه‌ره فهره‌نسییه‌کانی پرکردبوو، ناگری تیبه‌ردا، هممویان به زیندووی ده‌سووتینیت، و هک جوانترین کۆنسیرت گوئ له هاواره‌کانیان ده‌گریت، پاشان بۆنی ئه‌و دوکه‌له بئێسه‌داره‌ی به‌ده‌وریدا ده‌هه‌ژیت و به بۆرییه‌که‌یه‌وه پف ده‌کات، پنده‌که‌نینیت، "ئهم کۆلبه‌ره فهره‌نسییه‌یه‌ بۆنی پیاوی برژاویان لیدیت!" ئایا ئه‌ویش سه‌رقال نابیت؟ ئایا به بیانوی ئه‌وه‌ی که توپیان له قه‌لاکه نه‌داوه که ئالایه‌کی سپی هه‌لده‌کرد، له‌لایه‌ن ژمنه‌ره‌لکه‌نه‌وه توره نه‌بوو؟ ئایا سه‌ربازه ته‌سلیم‌کراوه‌کانی فهره‌نسا له برسیته‌یدا نه‌ده‌کوژیت؟ ئایا نه‌یهدوویست له ناودا بخنکین؟ بیسمارک که به وتنی "که‌میک فهره‌نسییه‌کان بخه‌ینه ژیره‌وه تورکیک ده‌دۆزیته‌وه" سووکایه‌تی به دوژمنه‌کانی ده‌کرد، ئهم پیاوه گهوره‌یه که به‌راستی نابغه بوو، ته‌نھا باوه‌ری به هیز هه‌بوو، چ له کاتی ناشتی و چ له کاتی شه‌ردا. هیچ هه‌ستیکی به‌زه‌یی و زیانه‌خشی و هک ره‌حمه‌تی و مرۆفایه‌تی له مێشکیدا نه‌بوو. فهرمانی دا که سه‌ربازه ئاساییه‌کانی فهره‌نسا رزگاریان بیت و تا ده‌توانریت خراب مامه‌له له‌گه‌ل هاو‌لاتیانی مه‌هه‌نیدا بکریت. بیزار ده‌بیت چونکه ناتوانیت هیزی گهوره‌ی رۆحه گهوره‌که‌ی به هه‌مان شه‌یه له هموو میله‌ته‌که‌یدا ببینیت: - ئای ئه‌مانه ئه‌لمانی ئه‌م! فهره‌نسییه‌کان ده‌کوژن، به‌لام به ئاره‌زووی خواردن و به ئاره‌زووی خواردن ناکوژن! ده‌یگوت. فهره‌نسییه‌کان له ئه‌لمانییه‌کان خراپتر نه‌بوون. سه‌ری ئه‌و عه‌ره‌بانه‌یان ده‌ناشی که له ئه‌فریقا به‌دیلیان گرتبوو، تا قورگیان له‌ناو خۆلدا ده‌یاننێژران، له‌به‌ر خۆردا، له‌ژێر تیشکی خۆری نیوه‌رۆدا به‌جیان ده‌هیشت و ناوبه‌ناو ئاویان به‌سه‌ردا ده‌رێژن بۆ ئه‌وه‌ی زوو نه‌مرن. ئه‌و کۆمه‌لکوژیانه‌ی که ئینگلیزه‌کان ئه‌نجامیاندا، نه‌ده‌کرا هه‌ژمار بکرین. ئهم میله‌ته‌ جدی و رۆشنیبه‌ر چاوی له هیچ شه‌تیک نه‌ده‌کرد، نه ناغا و نه جوانی و نه پیروی و نه مندالی دۆراوه‌کان که ده‌هاتنه ژێر چه‌قۆکه‌نه‌وه. ئایا ئیستا به‌و شه‌ویه نه‌بوون که حوکمرانی جیهان ده‌کهن، هموو جیهان. به‌لای ئه‌وان. ئایا شازاده بچووکه بچووکه‌کانی مۆدیلیا که له چیرۆکه ئه‌فسانه‌یه‌کاندا جوانیان ئه‌فسانه‌یه‌یه، له په‌رستگای به‌رز و میژووی شاری "که‌ندی"، پایته‌ختی کۆن و خه‌مگینی مار، و هک ئه‌وه‌ی کۆیله سه‌ربرن، نه‌یانیریوه؟ پاشان لیره‌دا گه‌شتی چین. هه‌ر دوو لایه‌نی ئه‌لمانی و فهره‌نسی و به‌ریتانیا و روسی چوونه ئه‌و ئه‌وان چیان کرد؟ ئه‌وه‌نده که به شه‌ویه‌کی رسته‌یی جوله‌که‌یه‌کی زۆر به دوا‌ی سوپادا ده‌هاتن و ئه‌و شه‌تانه‌یان ده‌کری که ئهم ئه‌وروپیه‌کان تالانیان کردبوو. ئه‌وروپیه‌ شارستانیه‌کان خه‌ریکی چۆلکردنی خانووه‌کان بوون، په‌رستگاکانیان ده‌روخاند، ئه‌و بته برۆنزیانه‌یان ده‌شکاند که سه‌ده‌ی درێژ و بی‌روداویان بینیوو که هه‌زاران و هه‌زاران سال له شوینی خۆیان تیده‌په‌رن و به ئاره‌می ده‌خه‌وتن و ده‌یانفرۆشت به‌و جوله‌که‌نه‌ی دوا‌ی ئه‌وان هاتبوون. له‌م گه‌شته‌دا ئه‌وروپا پر بوو له قوماشی ئاوریشم. له‌و شوینه‌ی که ده‌رۆشتن هیچیان له دوا‌ی خۆیان نه‌هیشته‌وه، به زێر و زیویشه‌وه. له‌په‌کین و ده‌ورو به‌ری کچان نه‌ماون. هه‌رچه‌نده شه‌ری داگیرکاری نه‌بووه، به‌لام ئه‌و خه‌لکه بی‌زیانه‌ی که به هیچ شه‌ویه‌ک به‌رگیان له خۆیان نه‌کردوه، به بایۆنیت ده‌درین؛ کاتیک سه‌ربازه‌کان له بایۆنیت بیزار بوون و گله‌بییان ده‌کرد، فهرمانیان پێدرا که ئه‌و خه‌لکه که هه‌رگیز له ژیاناندا

دەمانچەیان بەدەستەو نەبوو و وەك مریشكیكی كویر ترسنۆك بوون، فری بدەنە ناو رووبارەكانەو و بیانخنكین. هەموو ئەو سەربازانە بەشداریان لەم گەشتەدا كردبوو، لە بەرامبەر ئەو كالا تالانكراوانەدا سەد فرانکیان پیدرا. پاشان ئیتالیەكان پنیویست ناكات دوور برۆین. چون روژیک پیشتر تەنھا لە چەند كاتز میریکدا و محشەكەئەرا بلسیان پاكر دەو بەرادكۆ دریزەئە بە قسەكانی دا. وتی، وتی. بەشیوئەیهكی حاشا هەلنەگر، بە زۆرتەئین بەلگەئە عەقڵی و ماددی، نمونەئە میژوویی و زانستی، بیهودەئیی و خراپەئە بیروكەئە مرفاەئەئە، و چ مەترسیەكی ترسناك و ترسناكە بو كۆمەلگەئەك ئەو بە هیچ شیوئەیهك حەزئە لە ئەوروپییەكان نەبوو، رقی لێیان بوو و دەئیگوت ئای ئەم خەلگە، جگە لە خۆیان بەرگەئە بەهیزبوونی كەس ناگرن. هەر بوئە پنیویست بوو دووربەكونەو لە كونسولەكان .

Konsoloshanelerin kıyafetleri değiştirilen, Türk esvabı giydirilmiş nöbetçileri çıkarılacak, daima bunlar göz altında bulundurulacaktı. Zira mutlaka bir fitne yapmaya çalışacaklardı. Vakit geçiyordu. İşte Serez'e gireli iki saat olmuştu. Daha işe başlanmamıştı. - Haydi kardeşler, dedi, çabuk olalım. Defterlerinizi çıkarınız. Bugünkü programımızı yazalım. İntizam ve birlik hem

işimizi kolaylaştırır, hem bizi yormaz. Dimço Kaptan'dan başka hepsi çantalarından birer kurşun ka- lem ve birer defter çıkardılar. Radko kendi defterine evvela bir maddeyi yazıyor, sonra okuyarak onlara yazdırıyordu:

1 - En büyük iki fırın yarım saate kadar yakılıp hazırlanacak. Buna Dimço Kaptan memur. Âli mahkemeye lazım olan şeyler orada bulunacak.

2 - En zenginler yarım saat içinde ayrı bir binaya toplanacak. Bu binayı merkez taburundan bir takım bekleyecek.

3- Camilerin içindeki bütün eski halılar, antika seccadeler, kıymetli levhalar büyük ve cesur çarımıza, Ferdinand'a aittir. Hepsi ilk vasıta ile Sofya'ya gönderilmek üzere merkez kumandanlığına getirilecek.

4 - Şehrin en meşhur ve büyük camii olan Sultan Camii'nin mümkün olduğu kadar süratle minaresi yıkılacak ve kapısına "Prens Boris Kilisesi" levhası asılacak. Kubbenin üzerindeki hilal indirilerek yerine Bulgar arması takılacak. Gazi Evrenos Camii'ne halkalar mihlanarak ordu mekkârelerine ahir, Halil Paşa Camii domuz pastırmalarına depo olacak. Katakoz, Süleyman Efendi ve Tarhuncu Muhiddin camileri, lüzumları olmadığından, ta temellerinden yıkılacak. Yarın sabah duası papazlar tarafından bu yeni "Prens Boris Kilisesi'nde yapılacaktır.

5- Her çeteye muavin olarak ikişer manga asker ve birer süvaposta neferi verilecek.

6 - Yukarıdaki maddeler icra olunmadan evvel Türk mahalle- lerinden çabucak yetmiş seksen kadar kadın istintak için toplanacak ve ilk yanan fırına getirilecek.

پاسهوانه‌کانی کونسوآخانه‌کان ده‌گوران و جلی تورکییان له‌بهر ده‌کرد و هم‌میشه له ژیر چاودیریدا ده‌هیلرانه‌وه. چونکه به دنیاییه‌وه هه‌ولیان ده‌دا فه‌سادی دروست بکه‌ن. کات تیده‌په‌ری. دوو کاتژمیر بوو که چووینه ناو سیریزه‌وه. هیشتا کاره‌که ده‌ستی پینه‌کردبوو. - وتی وهره برایان با خیرا بین. ده‌فته‌ر مکانتان ده‌ر بهین. با به‌ر نامه‌که‌مان بو ئه‌مرۆ بنوسین. ریک و

پيكي و يهكيزي هم كارمكلمان ئاسانتر دهكات و ماندوومان ناكات. جگه له كاپتن ديمچو، هممووان قهلميك و دهفتريكيان له جانناكانيان دهرهينا. رادكو سهرنا بابهتيكي له دهفتريكيان نووسي، پاشان خوئندهوه و واي ليكردن بينووسن:

۱ - دوو گهورهترين فرن رووناك دهكرينهوه و له ماوهي نيو كاترميردا ئاماده دهكرين. كاپتن ديمسو ئهفسهر بو ئهمه. همموو ئهو شتانهي كه دادگاي بالا پيوستيانه لهوي دهووزرينهوه.

۲ - دهولمهندترينهكان له بالهخانهيهكي جيادا له ماوهي نيو كاترميردا كوڊهبنهوه. تيميك له كهتبهه ي بارمگا پاسهواني ئهم بينايه دهكهن.

۳ - همموو فهرش و فهرشهكاني نويزي ئهنتيك و تابلو بهنرخهكاني ناو مزگهوتهكان هي تزارى گهوره و ئازامان، فيردينااند. همموويان دههينرينه فهرماندهيي ناوهندي تا به ئوتومبيلي يهكهم رهوانه سوڤيا بكرين.

۴ - منارهي مزگهوتي سولتان كه بهناوبانگترين و گهورهترين مزگهوتي شارمكيه، به خيرايي دهروخينريت و تابلويهكي "كئيساي شازاده بويس" لهسهر دهرگاكهي ههلهواسرنت. هيلالي سهر قوبه لادهبريت و ئالاي بولگاري له شوئيندا دهگوردريت. ئهلقه له مزگهوتي غازي ئهفرينوس بزمار دهرئ و بارمگاي سوپاش و مكو ئهشكهوت بهكاردههينريت، مزگهوتي حليل پاشاش دهبيتته كوگايهكي بيكون. مزگهوتهكاني كاتاكوز، سولهيمان ئهفهندي و تار هونجو موحمدين بههوي ئهوهي پيوستيان نهماه، لهسهر بناغهكانيان دهروخينرين. سبهه نويزي بهياني لهلايهن قهشهكانهوه لهم "كئيساي شازاده بويس" نوويهدا ئه انجام دهرريت.

۵ - ههر باندك دوو سكواد سهر باز و يهك سهر بازى سواره ياريددهريان پيددهرريت.

۶ - پيش ئهوهي ئهو ماددانهي سهروهه جييهجي بكرين، نزيكهه ههفتا ههشتا ژن له گهرمكهكاني توركيا بو هاوكاري كوڊهكرينهوه و دههينرينه سهر يهكهم كوره سووتاو.

Radko ayağa kalktı: Haydi kardeşler, çabuk olalım, vakit nakittir. dedi. komitalar da kalktılar. Radko ayakta, çağırtığı genç bir çingene kadar siyah suratlı yaverine çetelere karıştırılacak mangalar ve süvariler için emrini verdi. Dimço çıkarken döndü: Kusura bakma gospodin

Balkaneski, diye gülümsedi, kadınlara ne soracaksınız? Zenginlerin kimler olduğunu biz biliyoruz. Biz hepsini toplarız. Paralarını bizden saklayamazlar. Radko hiddetlenerek cevap verdi: Sen bunamışsın. Sen bir tarafa çekil de rahatına bak. Kadınları para tahkiki için toplamıyorlar. Orduda generaller, miralaylar, kumandanlar var. Onlara yarın gece kız lazım, kadın lazım, eğlenme lazım. Neferler, onbaşılar, çavuşlar, zabitler keyifleri çatsınlar da onlar Katolik papazları gibi pineklesinler mi? Şehrin en güzel kızları onlara ayrılacak. Ey, şehrin en güzel kızları hangileri oldu- ğunu nasıl bileceğiz. Her mahalleden gelecek kadınlara soracağız. Ona göre ayırıp tertip edeceğiz. Tabii her şeyde intizam, her şeyde sıra ve saygı gerek. Dimço Kaptan sesini çıkarmadı. Selam verdi. Kapıdan çıktı. Ve yavaş yavaş vazifesinin başına, fırını yaktırmaya yollandı. Radko yalnız kalınca yine yaverini çağırdı. Ona birçok emirler yazdırdı. Muavinine haber gönderdi. Onu da askerlerin, kışlaların emniyet altına alınmasına memur etti. Sonra şapkasını giydi. Kılıcını sürükleyerek, sol elini kalçasına götürdü. Dışarı çıktı. Merdivenlerden indi. Koridordaki neferlerin verdiği selamları görmüyordu. Caddeden geçti. Hükümete girdi. Yaveri çamurlu ve tozlu bir gölge gibi daima arkasından geliyordu. Kumandanın yanına gitti. Serez'in yeni mutasarrıfı, kendisi kadar meşhur Rayef'le yeni jandarma kumandanı çete reislerinden Zangok, polis müdürü Lapof da orada idiler. Katliamın programını hep birlikte kararlaştırdılar. Teşrinievvelin yirmi sekizinde mutasarrıf Rayef "On sekiz yaşından kırk beş yaşına kadar olan Müslümanlar akşam üzeri alatur- ka on buçukta hükümete müracaatla isimlerini kaydettirsinler. Kaydolmayanlar ceza görecektir." diye sokaklara bir ilan yapıştırtacak ve tellal çağırtacaktı. Katliamdan şüphelenmeyen ahali hükümetin avlusuna ve caddeye toplanacaklardı. Toplananların adedi dokuz, on bini geçince bir silah patlatılacak ve hemen:

رادکو ههستا: - وهره بر ايان، پهله بکهين، کات پار ميه. ووتی. لیژنهکانیش ههستان. رادکو به چینکهزکی گهنجهوه وهستاوو که بوی نار دبوو. جار یکی دیکه به یاریدهدهره رهش پیستهکهی فرمانده که کومهله سهرباز و ئهسپسوار ی تیکهلی چهنهکان بکات داوای دیمچۆ دههاته دهرهوه سواریهوه : زهردهخنهیهژی کردو وتی داوای لئیوردن دهکهم گۆسپۆدین بالکانسکی چی

لهئافره تاكان دهپرسی؟ ئیمة دهزانین کامیان دهولمهندن ئیمة ههمووانی کۆ دهکهنهوه ناتوانن پارمهکانیان لهئیمة بشارنهوه رادکۆ بهتور مهبهوه وهلامی دایهوه: تۆ تیکچوویت تۆ برۆ بۆ لایهک و ئیسراحتی خۆت وهرگره ئافرهتاکانایان لهبهر لیکۆلینهوهی پاره کۆیان ناکهنهوه له سوپاکهدا ژهنهرا لهکان و ئهدمیرالهکان و فهرماندهکان ههن ئهوان سبهی شهی پیویستیان به کچ و ژن و خوشیه سهربازهکان و ئهفسهرکان و مجننهکان و پۆلیسهکان خوشی خۆیان دهردهبرن و مکو پاپاکانی کهتولیک بین دهکهن (نزیک دهبنهوه یان سیکس دهکهن) جوانترین کچهکانی شارهکان بۆ ئهوان ههلهدهبژێردری چون بزانیان ئهم کچانه جوانترین کچانی شارن ئیمة داوا لهو ژنانهی گهرمهکان دهکهن که دین بهم شیومه جیایان دهکهن و ریکیان دمخهین بیگومان له ههموشتیکیا ئینتیزام و ریز و ریز پیویسته دیمچۆ کاپتن ههچی نهوت سلاوی کردو لهدهرگاگهوه دهرچوو روشت بۆ سهر ئهرکهیهی لهسهر خۆ دهستی پیکرد به پیکردنهوهی کورمهکه (فرنهکه) رادکۆ کاتی بهتهنیا مایهوه دیسان یاریدهدهرکهی بانگ کرد بۆ ئهوهی چهندن راسپاردهی بۆ بنووسیتهوه بۆ جیگرهکهی ههولی نارد و دهستنیسانی سهربازگهی ئهوه سهربازانه کرد که بیاریزیت دواتر کلاومهکی لهسهر کردو شمشیرهکی راکیشاو دهستی چهپی خسته سهر شانی و چوهه دهرمهوه لهپهیزهکان هاته خوارمهوه لهزیرهوه کهدا سهربازهکان سلاویان ئهکرد سلاوی سهربازهکانی نهبینی. لهشهقامهکهی پهری و چوهه ناو دائیرهی حکومهتهوه و هک سییهریکی قوراوی و خۆلاوی یارمهتیدهرکهی ههمیشه لهدوایهوه دههات. چوو بۆ لای فهرمانده سیرس فهرمانهوا ی نوئ و بهقهه خۆی رایفی بهناوبانگ و سههرکردهی نوئی جهندرمهکان ههروهها زانگۆک یهکیک لهسهرکردهکانی چهتهکان و لاپۆف سههرۆکی پۆلیس ئامادهبوون ههموویان لهسهر بهرنامهی کۆمهلهکوژییهکه رازی بوون له ۲۸ تشرینی یهکهم پاریزگار رایف وتی لهتهمهنی ۱۸ سالی تا ۴۵ سالی موسولمانه تورکهکان (ئهلتورکه) سهر لهئیواره کاتژمیر ۱۰:۳۰ ههموویان ناوی خۆیان له حکومهت تومار بکهن ئهوانه ناوی خۆیان تومار نهکات سزا دهریت لهسهر شهقامهکان ئاگهدار کردنهوهیهک ههلهدواسن و پهيامنیریکیش بانگهوازی دا ئهوه خهلهکانهی که گومانیان له کۆمهلهکوژییهکه نهبوو

"Türkler bir Bulgar zabiti vurdular." şayiası çıkarılacaktı. Ondan sonra parolayı bilen askerler, jandarmalar, polisler bahçenin içindekileri hep kurşuna dizecekler, sokaktakileri köşelerden çevirip kılıçla, bıçakla mahvedeceklerdi. Çünkü birer birer toplayıp konsoloslar görmesin diye

gizli gizli kesmekvakiya muvafik ise debaşa çıkacak bir iş değildir. Radko, arkadaşlarıyla bütün karar- larını birleştirdikten sonra durmadı, oradan çıkıp merkez kumandanlığı dairesine dönerken kapıda dimdik, iri bir süvari neferi kar- şısına geldi. Eli şapkasında: - Dimço Kaptan'ın yaktırdığı fırına elli tane kadın getirildi, dedi, on dakikadır sizi bekliyorum kumandan... Radko daima arkasından gelen yaverine döndü, atını istedi. Zaten hayvanlar kumandanlık binasının köşesinde duruyor, önlerine dökülen bir çuval arpayı yiyorlardı. Önüne getirilen ata bir cambaz çevikliğiyle atladı ve süvari neferine: - Haydi ileri geç... Fırına... Dörtнала... dedi. Hükümet Caddesi'nden, Maarif Kahvesi'nin önünden dörtna- la geçtiler. Yoldaki eşkıyalar, askerler duruyorlar, pek iyi tanıdıkları mayor Balkaneski'yi selamlıyorlardı. Kapalı çarşıdan çıktılar. Ba- zı dükkânları açık caddeden sola saptılar. Süvari neferi büyük bir kapının önünde atını durdurdu. Hemen yere indi. Daima eli şapkasında: Burası kumandan... dedi. İçeriden ince iniltiyle karışık acıklı bir uğultu çıkıyordu. Radko hayvandan atladı ve kapıdan girdi. Bu fırın hiç çarşı fırınlarına benzemiyordu. Genişti. Yüksek tavanları sarıya boyanmıştı. Büyük ve yüksek ocağı ta nihayetinde idi. Üst kısımları açılmış kepenklerden bol bir aydınlık taşıyor ve her tarafı dolduruyordu. Türk kadınları alacalı bir ipek kumaş gibi köşeye birikmişlerdi... Yaşlılarını ayınıyorlardı. On bir tane kırk yaşından fazla çıktı.

له ههوشهه شهقامی حکومهت کۆدهبونهه نهه کهسانهه که کۆبیونهه عهدهدیان ۹یان ۱۰ ههزار کهس زیاتر بوو کاتتیک که زیاتر دهیی تهقیههک دهکری و راستههوخو وتاریک دههکهه که تورکههکان تهقیههیان له پۆلیسهه بولگاری کرد وتیان :

هيزمكاني تورکيا تهقهيان له ئهفسهريکي بولگاري کردوه. دواي ئهوه که سهربازمکان و ئهفسهريکان و پوليسهکان تپيره وشهکه دهزانن تهقه لهخهک دهکمن لهناو باخچهکهو سهر شهقامهکان له گوشهيهک گيريان دهکردو به شمشير و چاقو ويرانيان دهکرد يهک يهک کويان دهکرد چونکه تاوکهو کونسولوسهکان نهينن بهنهيني لهناويان بهرن تهناصت ئهگر حالتهکه رهواش بيت کاريک نييه که ماملهه لهگهله بکريت رادکو لهگهله هاوريهکاني ههموو بريارمكاني کوردهمو لهوي نهوستاو هاته دهرهوه کاتيک گهرايهوه بو ناوهندی فهريمانگههه سهربازيکي گهروهی ئهسپ سوار لهبهردم دهريگاکه وهستابوو دهستی له کلاومههه وتی : ئهوه کورمههه (فرنهههه) که ديمچو کاپتن بهريوهه دهبرد ۵۰ نافرمتيان هينا ۱۰ خولهکه چاوهرتي ئيوه فهريمانده رادکو سورايهوه بو ياريدهدرههه که ههميشه بهدوايدا دههات داواي ئهسپهههه کرد ئهسپهکان هه له گوشهيهکي بيناي فهريماندهه وهستابوون که کومهله جويهک لهبهردميان دانرابوو بازيدا بهسهر ئهوه ئهسپهههه که به خيرايبی ريبواريک هينايهوه بو بهردمهه به سهربازه ئهسپ سوارههه وت: با بروينه فرنهکه دورتتاله له شهقامی حکومت لهبهردم قاوهخانهه مهعريف لهگهله دورتتالا تپيرهه چتهکان و سهربازمکان لهسهر ريگاکه وهستابوون ئهوان مايور بالکونسکههه باش دهياناسی و سلاويان کرد لهبازاری گهوره هاتنه دهرهوه بهلاي چهبي شهقامهههه تپيرهه که لهههنديک دوکانهکان کراوه بوون سوارچاکی گهوره ئهسپهههه لهبهردم دهريگايهه گهورهه وهستاند. يهکسهر لهسهر ئهسپهههه هاته خوارمهه و که ههميشه دهستی لهسهر کلاومههيدايه وتی: نيرهيه فهريمانده لهناومه دهنگيکي ناخوش و نالهه ناسک دههات رادکو لهسهر ئهسپهههه هاته خوارمهه چوهه ژورمهه ئهه فرنه له فرنهکاني بازار نهدهچوو فراوان بوو سهقههکاني بهرنگی زهره بويه کرابوو لهدواي ههموو شتتيک کولهبهريکي گهوره گهوره بوو رووناکيهههه زور له پهنجهريمانهوه دههات که بهشهکاني سهروهه کرابوونهوه رووناکيههه ههموو لايهههه پرکردبوو نافرتهکاني تورک لهگوشهيههههه کهلهکهبوون وهک جلو بهريکي ئاوريشمی جوراوجور پيرهه نهکانيان جيادهکردوه ۱۱ دانه لهتهمهني سهرو ۴۵ سالی دهرچوون.

Bu yaşlıları kapının arkasına yığdılar. Geriye kalanların içinde on sekiz yaşında kızlar, kundaktaki çocuklarına meme veren genç ve taze analar bulunuyordu. Radko, bunlara gülererek tekrar ve yavaş

yavas: - Görüyorsunuz be hanımlar, dedi, içerisi sıcak. Sizden bazı şeyler soracağım. Terlemeyesiniz. Haydi hepiniz esvaplarınızı çıkarınız. Soyununuz. Fistanlarınızı, gömleklerinizi, donlarınızı, çoraplarınızı atınız. Çırçıplak kalınız. Hamama girecekmiş gibi... Ağanızın koynuna girecekmiş gibi... Üzerinizde yalnız saçınız kalsın... Çırçıplak, çırçıbıldak. Haydi, haydi... Ömürlerinde kocalarından, babalarından ve kardeşlerinden başka kimseye yüzlerini açmamış olan bu kadınlar bu korkunç emre itaat edemiyorlardı. Komitalar dipçiklerle vuruyorlar, çarşaflarını, yeldirmelerini yırtıyorlar, fakat bir tane olsun soyamıyorlardı. Bu münasebetsiz mukavemete Radko'nun canı sıkıldı. Hiddetlendi. Fırlak ve al yanakları titremeye başladı. Niye yoruluyorlardı? Yorulmaya ne hacet vardı? Mademki fırın yanıyordu. İçlerinden bir tane nesini yakınca öbürleri korkacak ve asla karşı gelemeyeceklerdi. - Durunuz, boşuna uğraşmayınız, vakit geçiyor. dedi. Ve komitalar kendinden tarafa dönünce ilave etti: - Soyunmaya razı olmayanlardan bir tane çekin, buraya getirin. Izbandut gibi iki iri komita, kümeden tuttıkları bir kadını sürüklediler. Radko'nun karşısına getirdiler. Bu, balık etinde, kumral ve genç bir hanımdı. Ancak yirmi, yirmi beş yaşlarında tahmin olunabilirdi. Yırtılan yeldirmesinin altından kurşuni yünden yapılmış alafranga esvapları görünüyor ve kucağında kundaklı bir çocuk tutuyordu. Radko bir yıldırım gibi gürlledi: - Eziyet etme be kari... Komitalar geriye çekildiler. Masanın önünde yalnız kalan kadın titriyor, hıçkırarak kucağındaki yavrusunu sıkıyor, sıkılan ve ürken çocuk avazı çıktığı kadar bağırarak ağlıyordu. Bu çocuğun gürlütüsü Radko'yu büsbütün hiddetlendirdi. Ayağa kalktı. Kadının karşısına giderek sordu:

بلى خوت روت نهكیهوه؟ نهكه كهوته سهرز هوى كهوته پارانهوهو پنیهكانى گرت و ماچى كرد رووخساره پیر بووهكهى و قزه شیواوهكهى لهسهس پیلاره بى رهنگ و خولاوییهكهى دهسرییهوه مندالهكه به دهنگیکى بهرزتر دهگریاوه ناو فرنهكهى

دههژاند رادکۆ تهحمولی نهکرد کتوپر خۆی خوارکردو ئهو مندالهی که لهگریان نهدهوستا لهباوهشی دایکی بردو بهرمو لای کوورمهکه (فرنهکه) رۆشت ئهو ژنهی که بهرچاوی تاریک بوو باوهشی به کهمهری رادکۆوه کردوتی : لهخوا بترسه لهخوا بترسه دهپارایهوه رادکۆ لهسهری ئه ژنه لاوازه مشتتیک لێدا خستیه سهر زهوی و وتی: خوا لهمن بترسئ منالهکه گریانی بهرزتر و بهرزتر دهگریا و فریندایه ناو فرنهکه و لهناکاو دهنگی منالهکه نما بهلام ههموو ژنهکانی ناو فرنهکه دهستیان کرد به گریان و هاوار ئهو دایکهی که بینی منالهکهی لهناو گری ناگرمهکه ون بوو گهرووی رادکۆی گرت و مک برینداربووی دایکه پلینگیک بهو پهنجه لاوازانیهوه کۆلانهکهی(یهخهکهی) رادکۆی دراند کۆمیتهکان بۆئهو هی ژنهکان بیدهنگ بکهن چوونهوه نئیویان و بهلیدان لهسهریان و چاویان ههمووی بووه خویناوی رادکۆ بهدهسته بههیزمکانی دهستی برد بۆ ملی و دهستی ژنه لاوازمهکی لایدا دهیویست رادکۆی بخنکینیت ژنهکهی چهماندیهوه لهژیر پیتی دانا له سئ کۆمیتهکان به ناومکانیانوه بانگ کردئو ژنهی که خسته ژیر قاچهکانی جلهکانی و ژیر جلهکانی ههمووانی درندیان ولهپهریان داکهاند بهرووتی بهجییان هیشته وه دهستهکانی بۆ دواوه بهستیان دواتر رادکۆ بهو ژنانهی که هیشته جلهکانیان دانهکهاندبوو بهدهنگیکی ژههراوییهوه وتی: ناگدارین ئهی نافرمان هاواری کرد بهبهالش نئیمه ماندوو مکهن ئهو هی به قسهی نئیمه نهکات لهسیداره دهرنیت نئیسنا سهپهکهمن چون ئهم ژنه رهز اگرانه (قالتاخه) که دژایهتی کرد و جلهکانی داینهکاناند دهیسوتینین عیبهتتیک وهرگرن دواتر ههمووتان واتان لئ دیت ئهو دهنگه ترسناکه مووی ههمووانی گرژکردبوو تهنا نهت کۆمیتهکانیش و هک سههولیک لهشوینی خۆیان رهق بوونهوه (وشک بوونهوه) دیمچۆ کاپتن رووی له فرنهکه نهدهکرد رووی سورا ندبۆوه بۆ لای دهرگاکه رادکۆ چهقویهک لهسهر میزهکهی ههلهگرت هسرومک چون کهستانهکان دابهش دهکرتین (لهت دهکرتین) تا لهسهر ناگرهکه نهتهقی ئهویش جهستهی ژنهکهی ئاوا دابهشی کرد(لهتی کرد) کهسئیکی لاشه بریندار لهت نهکرتی جوان ناسووتی لهگهل ئهوشدا ئهگهر دابهش بکرتی (لهتیکرتی) دهنگیکی خوش (جز) قرچه قرچی لئوه دیت زوو ناگر دهگرتی.

tutuşur, mavi ve sincabi bir buhar bırakarak kül oluverirdi. Bu ma- vi ve sincabi buhar... Radko onun manzarasından ziyade kokusunu severdi. Ve bu koku yakılan adamın milliyetine göre değişiyordu. Radko çok dikkat ve tecrübe etmişti. Hatta şimdi yakılan bir adamın uzaktan kokusunu duysa hangi milletten olduğunu yanılmadan söy- leyebilirdi. Bulgar köylüleri kavrulmuş sarmısak, Sırp lar yanmış patates, Rumlar kızartılmış balık ve şarap kokusu çıkarırlardı. Henüz bir Alman, bir İngiliz, bir Fransız yakamamıştı. Onların kokusunu bilmiyordu. Fakat Türkler... Balkan'ın bu en kuvvetli ve kanlı adamları keskin bir süt, bir tereyağı kokusu neşrederlerdi. Mahkûmu soyup bağlayan komitalara: - Arkasını çeviriniz, dedi, kımıldamasın, sıkı tutunuz. Elleri bağlı ve çıplak kadın, gözleri kapalı, inliyordu. Kendini kaybetmişti. Arkası çevrilince, Radko elindeki ustura ile çatlatacağı bu canlı yemişe baktı. Gür ve dağınık saçlarla örtülü sırt kısmı geniş kalçalarının üzerinde küçük ve nispetsiz kalıyordu. Tüysüz ve lekesiz bacakları beyaz ve parlaktı. Ocağın alevleri satıhlarına aksediyor, pembe ve uçucu gölgeler titretiyordu. Radko usturayı bu pembe akislerin üzerine vurdu. İki büyük haç yaptı. Belden başlayan haçların sapı baldırların üstüne kadar iniyordu. Kadın etine gi- ren, sinirlerini koparan, kemiklerine dokunan keskin ve müthiş usturanın acısıyla haykırdı. Çırpınmak istedi. Lakin katilleri onu simsıkı tutuyorlardı. Fışkırarak kanı yere düşüyor, Radko esvapları kirlenmesin diye geri çekiliyordu. - Çeviriniz, çeviriniz, karnını çeviriniz. dedi. Gözleri fırlayan mahkûm son kalan kuvvetini kısık sesine veriyor: - Allah, Allah, Allah... diye kıvranıyordu. Radko gülerek: - Allah benim, Allah benim... diye kurbanına cevap veriyordu. Kanlı usturayı şiş ve süt dolu memelerin üstünden ufkî olarak geçirdi. Sonra daha çabuk bir hareketle bu keskin ve kırmızı aleti zavallı kadının rahmine soktu.

وه ههلمیکی (دوکهلیکی) شین و قاوهیی دهردهچ و زوو دهبوو به خۆلمیش ئهم دوکهله شین و قاوهیی رادکو زیاتر لهسیرکردنی ههزی لهبۆنهکهی بوو وه ئهم بۆنهش جیاوازه بهیپی نهتهوهی ئهو پیاوهی که سووتاوه رادکو زۆر سهرنج و ئهممونی ههجوو تهناهت پیاویک لهدوورمه بسوتینری به بۆنهکهی دهرانیته لهچ نهتهوهیهکهوه هاتوه خهلهکهکانی گوند بولگاریا بۆنی سورکراو سیریان لی دههات سربیهکان بۆنی پهتاتهی سووتاو یونانیهکانیش بۆنی ماسی سورکراو یان بۆنی شهرا بیان لی دههات بهلام جاریکانه ههچ پیاویکی ئهلمانی و ئینگلیزی و فرهنسی نهسوئاندبوو بۆنی ئهوانهی نهدهزانی بهلام تورکهکان ئهمه بههیزترین و خویناویترینی بالکانه پیاوهکانی بۆنیکی توندی شیر و ههنا دهردهکهن ئهو زیندانییهی که رووتیان کردبوو وه بهستبوویان به کۆمپهتهکانی وت بیسوریننهوه بۆ دواوهی (پشتهوهی) نهجولی توند بیگرن ئهو ژنه رووت و دهست بهستوهی چاوکهانی داخراوه دهنائینیت خۆی ون کردبوو کاتیک سوراندیانوه بۆ پشتهوهی رادکو سهیری ئهو ژنهی کرد که به چهقۆ لهتی کردبوو پشتهی به قژی پر و شیاو داپۆشراوه لهسه شانه فراوانهکهی بچووک و ناریک دهردهکهوت قچهکانی بی موو بی پهله بوو سپی و بریقهدار بوو گری ئاگرهکه بهر (سهتهی) رانهکانی دهکهوت و رهنگی پههیی وهرگرتبوو رادکو چهقۆکهی لهو شوینانهی دا که پههیی ههلهگرا بۆوه دوو خاچی گهورهی دروست کرد ئهو خاچی که لهکهمهرییهوه دهستی پی کردبوو تا خوارهوهی برد تا گهیشه ماسولهکهکانی قاچی ئهو چهقۆیهی که بهر گۆشتی ژنهکه کهوت و دهمارکهانی بری و تا گهیشه نیسهکهکانی لهتاو نازارهکهی هاواری کرد (قیژاندی) ویستی خۆی دهر باز بکات لهژیر دهستی بهلام بهلام زۆر به توندی گرتبوویان خوینه رژاوهکهی دهکهوته سه زمو رادکو کشایهوه بۆ دواوه تا جلهکانی بیس نهیی وتی بیسورینن بیسورینن بۆ لای پیشهوهی بهندکراوهکه چاوکهانی ههلهدقولاو دواین مانهوهی ئهو هیزهی بهدنگیکی نزمهوه وتی: خوا خوا دهسورایهوه رادکو به پیکهیننهوه وتی: خوا منم خوا منم وهلامی بهندکراوهکهی دا ئهو چهقوه به خویناوییه بهسه مهکه پر و ئهستورمیدا راکیشا دواتر زوو چهقۆکهی خسته ناو لهشی ئافرتهکه (ناورمههی)

Radko aralık duran kapıya yürüdü. Kenarda bir fincan tabağı büyüklüğünde kaba bir çan düğmesi beyaz, kör ve tek bir göz gibi parlıyordu. Eliyle bu düğmeye dokundu, uzaktan zor işitilir bir zil sesi aksetti. - İçeri kimse girmesin, dedi, Dimço gelirse buna basarsınız. Ben çıkarım. Başı yine yere eğik, sol kolu yine kalçasındaydı. Aralıktan gir- di. Sağ omzu ile kapıya dayandı ve kapattı. Fakat öyle kaldı. Kımıldanamıyordu. Birdenbire önünde bir cennet açılmıştı. Zümrütten bir cennet... Kamaşan gözleriyle baktı. Baktı. Ferdinand'ın sarayını, Avrupa'nın en güzel ve meşhur parklarını bilirdi. Ama hiçbirinde bu hayali sükûtu görmemişti. Büyük ağaçların neftî gölgeleri çiçeklerin üzerine ağır ve kadife halılar gibi yayılıyordu. Ve balıksırtı kum- lu bir yol mermer bir havuza doğru gidiyor, ta nihayette gene mer- mer basamaklarla çıkılan kapıda bitiyordu. Radko sağ eliyle gözle- rini ovuşturdu. İki tarafına döndü. Dışardan bir kale gibi yükselen duvarın içeriden bir taşı olsun görünmüyordu. Sık sarmaşıklar ve hanımelleriyle örtülmüştü. Yavaş yavaş yürüdü. Adlarını bilmediği, hatta ömründe ilk defa gördüğü çiçekler gölgeli tarhlarda henüz doğmamış peri yavruları gibi uyuyorlar, sarhoş edici, keskin ve tat- li kokular çıkarıyorlardı. Havuzun yanına geldi. Kumlu yol sağdan ve soldan gelen öbür yollarla birleşerek burada meydanlaşıyordu. Ve yine adını bilmediği büyük ve asırlık ağaçlar tarhların köşelerinden yükseliyor, iri ve sarkık yapraklarından görünmeyen dallarıyla havuzun üstünde yeşil ve geniş bir kubbe kuruyorlardı. Durdu. Havuzun mermer fiskiyesinden çıkan şeffaf sütuna baktı. İki metre yukarısı mavi toz hâlinde tekrar havuza dağılarak suyun üzerinde ak- sini ürperten bu billur sütunun içinde gölgelerden kaymış güneş damlaları birikiyor ve parça parça açılan minimini eleğimsağmalarda bütün renkler kaynaşıyordu. Radko bu manzara karşısında kendi hayatlarını hatırladı. Sofya'da bile bahçelerin bir tarafında inek ahırları bulunur, gübre ve fişki kokusu hiç eksilmezdi. Domuzsuz ev yoktu. Zenginlerin bahçeleri, çıplak ve çirkin, Avrupa tarzında tarh edilmişti.

رادکۆ بەرمو دەرگای کراوەکە رویشت. لە لیوارەکهیدا دوگمە زەنگیکی خام، بە قەبارەى دەفزیك، سەپی دەرموشایەوه، کوێر بوو و وەك یەك چاوە. بە دەستی دەستی لەم دوگمە دا و دەنگیکی زەنگ لێدان کە بەزەحمەت دەبێسترا لە دوورەوه دەنگی دایەوه. وتی: "نابێت کەس بێتە ژوورەوه، ئەگەر دیمسو هات، تۆ ئەمە فشار دەخەیتە سەر". دەری دەهینم. سەری خستە سەر زەوی، قوڵی چەپی دیسانەوه لەسەر چەنگەى بوو. لە بۆشایەکهوه هاتە ژوورەوه بە شانی راستی پشتی بە دەرگاکە بەست و داخست. بەلام بەو شیوەیه مایەوه. نەیدەتوانی بچوێت. لەناکاو بەهەشتیک لەبەر دەمیدا کرایەوه. بەهەشتیک کە لە زەرد دروستکراوه. بە چاوه سەر سور هینەرەکانی سەیری کرد. کۆشکی فێردیناند و جوانترین و بەناوبانگترین پارکەکانی ئەوروپای دەناسی. بەلام هەرگیز ئەم بێدەنگیە خەیاڵییەى لە هیچ کامیاندا نەبینیوو. سەبەری تاریکی درمختە گەورەکان وەك فەرشى مەخمەلى قورس بەسەر گۆلەکاندا بۆلادەبوو. وە رینگایەکی شۆستەبەى هینرینگۆن بەرمو حەوزیکى مەرمەر دەرویشت، دواجار دەرگاکە کۆتایى هات کە بەرمو هەنگاوه مەرمەر بێهەکان دەرویشت. رادکۆ بە دەستی راست چاوەکانی دەشۆرد. رووی لە هەردوو لا کرد. لە ناووەى دیوارەکهوه بەك بەرد دیار نەبوو، کە لە دەرمو وەك قەلایەك بەرز بوو. بە ئیقى چر و هەنگوین داپۆشرا بوو. بە هیواشی رویشت. گۆلەکان، کە ناوەکانیان نەدەزانی، بەلام تەنەت بۆ یەكەمجار لە ژیانیدا بینیوو، وەك کۆرپەى پەرى لەدایک نەبوو، لەناو جیگا سەبەرهکاندا خەوتیون و بۆنى سەر خۆشکەر و تیز و شیرینیان دەردەکرد. هاتە حەوزەکه. جادهى خۆلایى لەگەڵ رینگەکانى تر کە لە راست و چەپەوه دەهاتن تێکەل بوو و لێرە بوو بە گۆرەپان. و دیسانەوه، دارە گەورە و سەدەکان، کە ناویان نەدەزانی، لە گۆشەى جیگاکانەوه هەلەهاتن و قوبەیهكى سەوز و پانیان بەسەر حەوزەکهدا دروست دەکرد و لقهکانیان لە گەلە گەورە و کەوتوووەکانیانەوه نەدەبینرا. وەستا. سەیری ئەو ستوونە شەفافەى کرد کە لە کانیای مەرمەری حەوزەکهوه دەردەچوو. دۆپە خۆرەکان کە لە سەبەرهکانەوه خلیسکابوون لەناو ئەم ستوونە بلوربێدا کۆدەبوونەوه، دوو مەتر لە سەر و یەوه لە شیوەى تۆزی شیندا پەرش و بۆلادەبوونەوه بۆ ناو حەوزەکه، وایکرد رەنگدانەوه که لەسەر ناوکه بەرزیت و هەموو رەنگەکان لەناو ئەو راوەشێنە بچووکانەدا تێکەل دەبوون کە دەکرانەوه پارچە بە پارچە. رادکۆ کاتیک رووبەرۆی ئەم بۆچوونە بوو، ژیانى خۆی لەبەر بوو. تەنەت لە سۆفیاش لە لایەکی باخچەکان ئەشکەوتى مانگا هەبوون و بۆنى پیتاندنى پیت و پیتاندنیش هەرگیز نەبوو. مائیک نەبوو بەرازى تیدا نەبیت. باخچەى دەولەمەندەکان رووت و ناشرین بوون، بە شیوازی ئەوروپى دارنێزرا بوون.

Bulgaristanın umumi parkları bile bu zümrütten cennetin yanında kel ve uyuz sayılacak derecede gölgesiz ve güzellikten ari kalacaktı. Nihayetleri koyu yeşil gölgeli tünellerde kaybolan yandaki yolların kenarlarında büyük kafesler gibi, yaldızlı kameriyeler parlıyordu... Burada ne latif bir hayat geçecekti. Radko burayı zapt etmeyi düşündü. Sahibi, bir kızından mâada, şimdi ihtimal bütün ailesiyle beraber kesilmiş bulunuyordu. Her sene gelecek, bu yüksek duvarların arasına, dar ve bo- zuk sokakların içine saklanmış gizli cennette birkaç hafta yaşayacak, yaşamının tadını anlayacaktı. Buna karar verince sevindi. Bu zümrütten cennetin içinde bir de huri vardı... O kim bilir ne kadar güzel- di... Havuzun yanından geçti. Kapıya yürüdü. Sekiz on adım kalınca durdu. Binaya baktı. Bu, büyük ve geniş pencereci, mavi boyalı, üç katlı minimini bir saraydı. Açık pencerelerinin arkasından tül perdeler gözükiyordu. Prens Boris pekâlâ burada oturabilirdi. Fakat daha yüksek ve ihtişamlı konaklar olduğu söyleniyordu. Önüne bakarak yürüdü. Kılıcı kumların üzerinde sürükleniyordu. Geniş ve mermer basamakları çıktı. Kapı kapalıydı. Ya kız açmazsa kırılacak şeye hiç benzemiyordu. Ağır cevizdendi. Kalın ve parlak halkalarına gümüş mü diye dikkatle baktı. Mutlaka dışardan birkaç adam çağırarak, merdiven getirtip pencerelerin birinden girmek lazım gelecekti. Ka- piya yumruğuyla üç defa vurdu ve bekledi. Hiçbir ses çıkmadı. Bir kere daha, fakat daha hızlı vurdu ve bekledi. Gayet hafif bir ayak sesi işitiyor gibi oldu. Durdu dinledi, dinledi. Pek uzaklarda öten bir ho- rozun narası sanki kendisine cevap veriyordu... Ve ağaçların arasın- dan kurtulan kokulu bir rüzgâr basamaklardaki mermer saksıların içindeki top çiçekleri dalgalandırıyor, bahçelerin üstünden geçiyor, saçaklara doğru cereyanar yaparak hafif, işitilmez ve gizli fısıltılar çıkarıyordu. Kolunun bütün kuvvetiyle bir kere daha vurdu. Bu sefer içerden titrek ve ince bir seda: dedi. – Kim o? Radko'nun birdenbire kalbi atmaya başladı. İşte Lale gelmiş- ti... Nazik ve kurnaz olmak lazımdı. Sesini yumuşattı:

تەنەت پارکە گشتییەکانی بولگاریاش بە بەراورد بەم بەهەشتە زەردییە سەررۆت و چەقەل و بی سێبەر و بی جوانی دەردەمکەون. پێرگۆلا زێرینەکان، وەک قەفەزی گەورە، لە لای رینگاکانی تەنیشت یەکتەرە دەردەوشایەوه، کە دواجار ون بوون و بوونە تونیلی سێبەری سەوزی تۆخ. لێرەدا چ ژیانیکی نایاب دەبوو. رادکۆ بیری لە گرتنی ئەم شوینە کردەوه. ئیستا خاوەنەکەمی سەربردرا بوو، لەوانەیە لەگەڵ هەموو خیزانەکیدە، جگە لە یەکتیک لە کچەکانی. سألانە دەهات و چەند هەفتەیک لەم بەهەشتە نەینییەدا دەژیا کە لە ئیوان ئەم دیوارە بەرزانه و شەقامە تەسک و شکاوەکاندا شاراوەتەوه و خوشی ژیان ئەزموون دەکات. دلخۆش بوو کاتیک بریاری ئەمەمی دا. هەر وەها لەم بەهەشتە زەردییەدا کاتر مێریک هەبوو. کێ دەزانیت چەند جوان بوو؟ بە لای حەوز مەکا تێبەری. بەرەو دەرگا کە رویشت. کاتیک هەشت دە هەنگاو دور بوو وەستا. سەیری بیناکەمی کرد. کۆشکیکی بچووکێ سێ نەومی بوو، رەنگی شین بوو، پەنجەرەمی گەورە و پان بوو. پەردەمی تۆل لە پشت پەنجەرە کراوەکانەوه دیار بوو. شازادە بۆریس زۆر باش دەیتوانی لێرە دابنیشیت. بەلام دەگوترا کۆشکی بەرزتر و شایستەتر هەبوو. بەی رویشت و سەیری پیشەوهی کرد. شمشیر مەمی بەسەر خۆلەکیدە دەکشیا. بەسەر پلیکانە مەر مەریبە فراوانەکاندا سەرکەوت. دەرگا کە داخرا بوو. لە شتیک نەدەچوو ئەگەر کچەکە نەیکاتەوه بشکیت. لە گۆیزی قورس دروست دەکرا. بە وردی سەیری ئەلقە ئەستور و بریقەدار مەکانی کرد تا بزانیت زیوین یان نا. بە دلنایییەوه پێویست دەبیت لە دەرهوه پەبوەندی بە هەندیک پیاووه بکریت و پلیکانەیک بەینن و لە یەکتیک لە پەنجەرەکانەوه بچنە ژوورەوه. کاپیا سێ جار بە مشتەکەمی لێیدا و چاو مەریی کرد. هیچ دەنگیک نەهاتە دەرهوه. دیسان لێیدا، بەلام خیراتر، و چاو مەریی کرد. وەک ئەوه وابوو گۆیی لە هەنگاویکی زۆر بێهیز بووبیت. وەستا و گۆیی لێ بوو و گۆیی لێ بوو. وەک ئەوه وابوو هاواری کەرویشکیکی کە لە دورەوه دەقەقیت وەلامی بداتەوه. وە بایەکی بۆنخۆش بەناو دارەکاندا شکاند، گۆلە تۆپەکانی لەناو گۆزە مەر مەریبەکانی سەر پلیکانەکاندا دەجووڵاند، بەسەر باخچەکاندا تێدەپەری، بەرەو سەربانەکان دەڕژا، چرپەمی نەرم و نەببستراو و نەینیی دروست دەکرد. جارێکی تر بە هەموو هیزی قۆلی لێیدا. ئەمجارە دەنگیکی لەرزۆک و تەنک لە ناووه گۆتی: -- کێیه؟ دلێ رادکۆ لەناکاو دەستی کرد بە لێدان. لێرەدا لالە هات. پێویست بوو نەرم و نیان و فیلباز بیت. دەنگی نەرم کرد:

Ben efendim.

- Siz kimsiniz?

- Kumandan... Bulgar ordusunun kumandanı!

- Ne istiyorsunuz?

- İçerisini gezeceğim. Çarımızın oğlu prens cenapları için birkaç günlük oturacak yer arıyoruz. Babanız bu asil misafire evini vermeye razı oldu. Kendisi hükümette, generalin yanındadır. - Niçin babamla beraber gelmediniz?

Babanızın şimdi hükümette işi var. Akşama kadar ayrılamaz. Şehirde bir fenalık olmasın diye yerli İslamlardan milis teşkil ediyorlar.

- Ya biraz evvel zorla götürdüğünüz annem, büyük annem, kardeşlerim?.

Radko yutkundu. Fakat kulp takmakta güçlük çekmedi:

- Affedersiniz. Onlar için hepimizin canı sıkıldı. Fena bir yanlışlık olmuş. Prensimiz oturacağı vakit hepinizin başka bir eve gitmesi münasip görülmüş. Acele ile emir ters anlaşılmış. Birtakım kaba köylüler, prensi hemen gelecek zannıyla onları alıp İslam mahallesinde bir eve götürmüşler. Babanıza, general tarziye verdi. Yarım saate kalmaz, hepsi gelirler... Rica ederim açınız. Zira vaktim geçiyor. İşim var.

- Niçin açmıyorsunuz?

Emin olunuz. Korkmayınız. Biz medeni insanlarız. Bizden hiç kimseye zarar gelmez. Göreceksiniz, prensimiz oturduğu müddet evinizden bir iğne olsun kaybolmayacaktır. Bizim sayemizde Makedonya'nın İslam ve Hristiyan ahalisi katil Jön Türkler'in zulmünden kurtulacak. Herkes hakiki meşrutiyet, hakiki uhuvvet, hakiki müsavat, hakiki adalet neymiş anlayacak... Yüzünüzü örtünüz. Biz namuslu adamlar, başkalarının namusunu kendi namusumuzdan mukaddes ve âli tanırız. Kapıyı açınız. İki dakika her tarafı görüp gideceğim. Korkmayınız diyorum size. Eğer sizin hakkınızda fena bir niyetimiz olsa pencereden merdivenle girmek, kapıyı kırmak zor mudur? Açınız rica ederim. Bekletmeyiniz efendim.

من کاکهم.

تو کی؟

فرمانده. فرماندهی سوپای بولگاریا !

چیت دهویت؟

گهشتتیک بو ناوه دهکهم. نیمه بهدوای شوینیکدا دهگهرین بو مانوه بو چند پروژیک بو کوری تزاره کهمان، سازاده. باوکت رازی بوو ماله کهمی بداته نم میوانه بهریزه. له حکومهتدایه، له تعنیشت ژنرال کهمویه .

بو له گهل باوکت نه هاتی؟

نیستا باوکت نیسی لای حکومت هیه. تا نیواره ناتوانیت بروات. له موسلمانان ناخوبیهکان میلیشیایهک پیکده هینن بو ئهوی ریگری له هر خرابه کاریهک بکن له شاره کهدا.

ئهوی دایکم و داپیرم و براکانم که تازه نیستا به زور بردتان؟ رادکو قوتی دا. به لام هیچ کیشیهکی نه بوو له بهستنهوی دهستهیهک:

بیورن. همومومان بیزارین بو ئهوان. هلهیهکی خراب بوو. به گونجاو زانرا هموموتان بچه مالنکی تر کاتیک سازاده کهمان دانیشتوه. به پهله له فرمانه که به هله تیگهیشت. هندیک گوندشینه بی ئهده بهکان دهیانبرده مالنیک له گهرهکی نیسلام، پنیان و ابوو سازاده یه کس دهگات. ژنرال ستایله کهمی به باوکت دا. کهمتر له نیو ساعات هموویان دین. تکایه بیکه نهوه. چونکه کاتم تهواو ده بیت. من سر قالم .

بو نایکه هیهته؟

دنیا به. مترسه. نیمه مروقی شارستانین. هیچ کهسینک زیانی پیناگات له لایهن نیمهوه. ده بینیت، تا سازاده کهمان بژی، یهک دهرزی له ماله کهمندا نامینیت. له سایه نیمهوه گهلی نیسلامی و مسیحی مهقدونیا له زوئی تورکه گنجه بکوژهکان رزگاری ده بیت. هموموان تیده گن دستور گهراپی راسته قینه و برایهتی راسته قینه و یه کسان راسته قینه و دادپهروهری راسته قینه چیه. دهموچاوت داپوشه. نیمه ی پیاوی راستگو، شهره فی ئهوانی تر به پیروز و بهرتر له شهره فی خومان دهرانین. دهرگاکه بکه رهوه. له دوو خوله کهدا هموو شوینیک ده بینم و دهروم. پنیان ده لیم مترسن. نه گهر نیازی خرابمان بهرام بهرت هه بووایه، له پنجه ره کهمیه به پلیکانه کهمیه ده چوینه ژوره وه. دهرگاکه بشکینین؟ تکایه بیکه نهوه. چاره نیم مه که کاکه

Radko o kadar nazikçe söylüyordu ki zavallı Lalî, bu saadet, müsavat, hürriyet vadeden düşman kumandanının karşısında inat et- meği muvafik bulmadı.Zaten inat etse, kapıyı açmasa, bütün memleketi zapt eden bir kumandan için pencereden girmek, hatta evi te- melinden yıkmak güç bir iş miydi?vakit kim bilir kendisinin ve ailesinin başına ne felaketler gelirdi. Hâlbuki işte birkaç dakikaya kadar ağlatıla ağlatıla götürülen annesinin, büyük annesinin, kardeşlerinin bırakılacağı söyleniyordu.Sevgililerini tekrar ikinci bir hakarettten kurtarmak, kurtaranlara nazikçe davranmak vazifesi değil miydi? Uzun düşünmedi. Soğuk ve hafif bir titreme bütün vücudunu üşüttü.Göğsünde bir sızı, ağzında bir acılık duydu. Ve gayriihtiyari kapıyı açtı. Radko içeri girince sanki dondu. Taş gibi kaldı. Sol eli hâlâ kalçasında idi. Ve kırpmayan gözleri, karşısındaki harikada. Lalî'nin arkasında siyah ve bol bir yeldirme ve başında kalın ve beyaz ipekten bir namaz bezi vardı. Yüzü beyaz bir rüya bulutunun arasından doğan hayali bir ay kadar parlıyordu. Ve uzun boyu, bedii ve mükemmel endami bol yeldirmenin altında, âli bir şiirin vezin ve kafiyelerle örtülen derin ve müheyyiç manası gibi, müphem bir vuzuh ile belirliyordu. Radko'nun böyle şaşkın durmasından sıkıldı. Önüne baktı. Sık ve kıvrırcık kirpikleri minimini ve siyah halelerle gözlerini kapıyor, küçük ve pembe burnunun şeffaf ve pembe yanağına görünmez gölgesi düşüyor ve bir al gül tomurcuğundan daha hareli olan küçük ağzının rengi daha koyulaşıyordu:

رادکو هینده میهره بانانه قسهی دهکرد، لالی همژار به گونجاوی نهدزانی لهبهدم ئهم فهرمانده دژمنه‌دا که به‌ئینی بهخته‌موری و یه‌کسانی و نازادی ده‌دا، به چه‌قبه‌ستوویی بمینینه‌وه. نه‌گهر سه‌سه‌سخت بووایه و ده‌رگاکه‌ی نه‌کردبینه‌وه، ئه‌سته‌مه فهرمانده‌یه‌ک که هممو و لاته‌که‌ی گرتبیت، له پهنجه‌روه بچینه ژووره یان تهنانه‌ت خانووه‌کەش له بناغه‌کانیه‌وه برووخینیت؟ کئ ده‌زانیت ئهو کاته چه کاره‌ساتیک به‌سه‌ر ئهو و خیزانه‌که‌یدا ده‌هات؟ به‌لام ده‌گوترا دایکی و داپیره و خوشک و براکانی که بو چه‌ند خوله‌کێک بردران و وایان لیکرد بگری، نازاد ده‌کرتین. ئایا ئهرکی ئهو نه‌بوو که خوشه‌ویسته‌کانی له سوکایه‌تی دووم رزگار بکات و به میهره‌بانی مامه‌له له‌گه‌ل ئهو که‌سانه بکات که رزگاریان کردوه؟ زوری بیری نه‌کردوه. له‌رزکی سارد و که‌میک وایکرد هممو جه‌سته‌ی هه‌ست به ساردی بکات. هه‌ستی به نازاریک کرد له سنگی و تالییه‌ک له ده‌میدا. وه به‌ی ئیراده‌ی ده‌رگاکه‌ی کردوه. کاتیک رادکو هاته ژووره‌وه وایار بوو به‌ستوو بوو. وه‌ک به‌ردیک مایه‌وه. ده‌ستی چه‌پی هینشتا له‌سه‌ر چه‌ناکه‌ی بوو. وه چاوه نه‌تروکاومکانی له‌سه‌ر ئهو سه‌سه‌ر هینه‌ریه که له‌به‌رده‌مدایه. لالی شالیکی ره‌ش و شل له پشتیه‌وه و قوماشیکی نوژی ئاوریشمی ئه‌ستوو و سپی له‌سه‌ر سه‌ری بوو. رووخساری وه‌ک مانگیکی خه‌یالی گه‌شاهه بوو که له ریگه‌ی هه‌وریکی سپی خه‌ونه‌وه هه‌لده‌هات. وه بالآ به‌رز و فیگه‌ره جوان و ته‌واومه‌کی به‌روونییه‌کی ناروون له ژیر چه‌سه‌رییه زوره‌که‌دا ده‌رکه‌وت، وه‌ک مانای قوول و ناچارکه‌ری شیعریکی به‌رز که به‌مه‌تر و قافیه داپوشرا بوو. بیزار بوو له‌وه‌ی رادکو ئه‌وه‌نده سه‌رلینشیواو ده‌رکه‌وت. سه‌یری پینشه‌وه‌ی کرد. برژانگه ئه‌ستوو و لووله‌کانی چاوه‌کانی به‌هالۆی ره‌شی بچووک داپوشیبوو، لوتی بچووک و په‌میی سنیه‌ریکی نه‌بینه‌راوی به‌سه‌ر روومه‌ته شه‌فاف و گوڵاوییه‌که‌یدا دانا و ره‌نگی ده‌می بچووک که زیاتر له گوڵبه‌رژه‌ی سوور مؤیره بوو، تاریکتر بوو :

Buyurunuz. dedi. Önden yürümeye başladı. Büyük pencerelerle aydınlanan so- fanın sağındaki maun boyalı kapıyı açtı. Burası misafir ve selamlık odasıydı. Radko'nun girmesi için geriledi. Yol verdi. Hep önüne bakıyor- du. Lakin Radko hiçbir şey görmüyordu. Halılar, kanepeler, ağır perdelere, büyük levhalar, endam aynaları, mermer masalar, ipekli koltuklar, sırmalı püsküllü ağır divanlar, tırşe boyalı duvarlar, oymalı tavanlar, her şey, her şey. kırmızı ve titrek bir sis içinde eriyor; bu yakan, bu heyecan veren kırmızı karanlığın arasında yalnız gözleri yerden ayrılmayan lalıyı görüyordu. Her tarafı gezdiler. İkinci kattaki odalara da, görmeden baktı. Geniş ve aydınlık bir merdivenden, her tarafını silen bu ateşli sisin içinde yüzer gibi, üçüncü kata çıktı. Önündeki bediyanın hayali andıran vücudu siyah ve ince yeldirmenin altında insanı çıldırtacak hareketlerle oynuyor, kalçalarının ve uyluklarının her basamakta aldığı şekil, kalbinde dayanılmaz heyecanlar alevlendiriyordu. . Birden kaynayan kırmızı bir buhar denizinin ta dibine batmış da çıkmak için son bir gayretle çırpınıyormuş gibi sarsıldı. Ne oluyordu: Sarhoş muydu? Yalnız cidde ve âli bir tahsil görerek fenne yabancı kalmayan, birinci sebeple ikinci sebeplerin arasındaki hududu hakkıyla sezen, basit ve ameli hakikatlere akıl erdiren maddi ve şüphesiz zekâlara has o çabuk ve doğru idrak ile kendine geliyor, içinden, bir şimşek vuzuhuyla ansızın parlayan "Edebiyat mı yapıyorum?" sualini kendi kendine soruyordu. Sol kolunu kalçasından indirdi. Sağ elini başına götürdü. Alnını sildi. Lali'yi görür görmez her tarafını, bütün mevcudiyetini sarmış olan o sersemlik bulutundan sıyrıldı. Duvarlar, tavanlar, sofa, balkonun mavi ve yeşil camlı kapısı hakiki vaziyetini aldı. En üst katta idi. Açık pencerelerden akan güneş tül perdelerden sızıyor, döşemenin muşambaları üzerinde oymalı gölgeler çiçeklendiriyordu.

فەرموو. ووتی. دەستی کرد بە روشتن بۆ پیشەوه. دەرگای بۆیاخی ماھۆگانی لە لای راستی ھۆلەکە کردووە کە بە پەنجەرە ی گھورە پرووناک دەرکرایەوه. ئەمە ژووری میوان و سلاو بوو. پشتگیری کرد بۆ ئەوەی رادکۆ بچیتە ژوورەوه. رینگە ی دا. ھەمیشە چاوی لە پیشەوه بوو. بەلام رادکۆ ھیچی نەدەبینی. فەرش، قەنەفە، پەردە ی قورس، پانیلی گەرە، ئاوینە ی فیگەر، میزی مەر مەر، کورسی ئاوریشمی، قەنەفە ی قورس بە تاسلی بروکد، دیواری بۆیاخراوی فیلۆم، سەقفی نەخشینراو، ھەموو شتیک، ھەموو شتیک. توانەوی بۆ تەمبکی سوور و لەرزۆک؛ لەم تاریکییە سوورە سووتینەر و وروژینەر دا، تەنیا لالەنگی بینی، کە چاوەکانی لە زەوی دەر نەچوون. بۆ ھەموو شویتیک گەشتیان دەکرد. ھەر وەھا بەی ئەوی بیانینیت سەیری ژوورەکانی نەۆمی دوو می کرد. بە پلیکانە یەکی پان و گەشاوہ سەرکەوت بۆ نەۆمی سنیەم، وەک ئەوی لەناو ئەم تەم و مژە ئاگرینە دا مەلە بکات کە ھەموو شتیک تەمۆژاوی دەکرد. جەستە ی خەناوی بیدیای بەردەمی لە ژیر شالی رەش و تەنکا یاری بە جوولە ی شیتانە دەکرد و شپۆ ی چەناگە و رانەکانی لەگەڵ ھەر ھەنگاویکدا وروژاندنیک بەرگە نەگیرا و لە دلیدا دەسووتاند. لەناکا و لەرز ی، وەک ئەوی لە بنی دەر یایەکی ھەمی سووری کولودا نوقم بووبیت و بە زەحمەت بیتە دەرەوه. چی دەگوزەرا: نایا سەرخۆش بوو؟ بەو تیگەیشتنە خیرا و وردە دیتە لای خۆی کە تاییتە بە زیرەکی ماددی و بی گومان کە نامۆ نین بە زانست تەنھا بە پەر و مردە بوون بە شپۆ یەکی جدی و پەر و دەیی بەرز، و کە سنوورەکانی نیوان ھۆکاری یەکەم و ھۆکاری دوو م ھەست پێدەکەن، و کە لە راستییە سادە و پراکتیکیەکان تێدەگەن، و پرس یاری "ئەدەب؟ نایا ئەدەبیات؟" "چی بکەم؟" ئەو پرس یاری لە خۆی دەکرد. قۆلی چەپی لە چەناگە یەوه دا بەزاند. دەستی راستی ھینایە سەر سەری. پیشەوی سربییەوه. ھەر کە لالی بینی، لە ھەوری بپھۆ شپۆ یە ھاتە دەرەوه کە دەوری دابوو، ھەموو بوونەکە ی. دیوار و سەقف و قەنەفە و دەرگای شووشە ی شین و سەوزی بەلکۆنەکە شپۆ ی سەر تایی خۆیان وەرگرت. لە نەۆمی سەرەوه بوو. خۆر کە لە پەنجەرە کراوەکانەوه دەر ژا، بە پەردەکانی تولدا دەر ژا و سپیەری نەخشینراوی لەسەر لینۆلیۆمی زەویەکە دروست دەکرد.

- Kardeşlerimin odası...

Radko girmedi bile. İçinde üç küçük karyola, bir yuvarlak orta masası vardı. Ve ne kadar temizdi... Beş odayı da gördü. Lalî altıncıyı açmamıştı. Radko:Bu odaya da bakalım. dedi. Burası Lalî'nin yatak odasıydı. Yabancı bir adama göstermek azabı onu yeniden utandırdı. Sıkıldı, kıpkırmızı oldu. İstemeye iste- meye kapıyı açtı. Radko içeri girince hafif ve saf bir tuvalet, bir sabun, bir temizlik kokusu duydu. Bu latif koku beyaz ve sakit bir bahar fecrinin ne olduğu farkına varılmadan işitilen ruhani musikisi gibi kulaklarını uğuldatmaya başladı. Açık eflatun ipekten perdeler baygın ve büyük kelebek kanatları hâlinde yere kadar uzanıyor, halının üzerinde tembel yığınlar hâsıl ediyordu. Köşedeki cebinliğin minimini kubbesi yeşil kurdelelerle tavana asılan beyaz ve geniş bir yatak, esirden havai bir peri mabedine, göklerden düşmüş bir melek yuvasına benziyordu. Demin sönen ve bütün evi ve eşyasını kendi- sine göstermeyen kırmızı duman, yavaş yavaş yine Radko'yu sarmaya başlıyordu. Fakat bu sis şimdi, bu sefer beyazdı. İçinden, "Uzatmayalım, edebiyat yapmayalım..." dedi. Ve... birden Lalî'nin üzerine atıldı. Başındaki örtüyü çekerken gür, siyah ve parlak saçlarını dağıttı. Beline sarıldı. Öpmeye savaşıyordu. Lalî çırpınıyor, kollarıyla onu iterek, dudaklarından yanaklarını kaçırarak: - Bırak alçak, bırak!... diye haykırıyordu. Güzel olduğu kadar kuvvetli idi. On dokuz yaş- nın verdiği çeviklikle düşmana dayanıyor, onunla boğazlaşabiliyordu. Ah boş bulunmuş, kanmış, aldanmıştı. Aşağı kapıyı açmasaydı sağ olarak ele geçmeyecek, ölünceye kadar karşı gelerek vücudunu bu namussuz zalimin pis dudaklarına kirlettirmeyecekti. Bu şedit boğuşma yarım saatten ziyade sürdü. Radko'nun şapkası yere düş- müş, yakası yırtılmış, apoleti sökülmiş, kılıcının kayışı kopmuştu. Zavallı Lali kesilmiş, bitmiş, acımayan, affetmeyen hasmının altına düşmüştü.

-ژووری براکانم.

رادکۆ تەنانەت نەچووە ژوور موه. سێ قەرەوێڵە ی بچووک و میزیکێ ناوەندی گۆراوی هەبوو. وە چەندە پاک و خاوینی بوو. هەر پێنج ژوور مەکی بیینی. لالی شەشەمی نەکرد موه. رادکۆ با سەیری ئەم ژوورەش بکەین. ووتی. ئەمە ژووری نوستنەکە ی لالی بوو. ئازاری پیشاندانی بە پیاویکی نامۆ دیسان موه شەرمەزاری کرد موه. بێزار بوو و سوور بوو موه. بە دوو دلی موه دەرگاکە ی کرد موه. رادکۆ کە چووە ژوور موه، بۆنیکێ کال و پاکێ توالت، بۆ سابوون، بۆنیکێ پاک و خاوینی لێهات. ئەم بۆنە ناسکە لە گوێدا دەستی کرد بە زەنگ لێدان، وەک مۆسیقای رۆحی بەیانیکێ سپی و هین و هینە بە هەر کە بیستراوه بەبێ ئەو ی بزائیت چیبە. پەردە ی ئاوریشمی و نەوشە ی سووک وەک بآلی گەورە ی پەپۆلە تا زو ی درێژ بوو موه، کە لە کەبوونی تەمبەلی لەسەر فەر شەکە دروست دەکرد. جینگایەکی سپی و پان، کە قوبە بچوو کە کە ی لە تۆری می شوو لە گو شە کەیدا بە شریتی سەز موه بە سەقفە موه هەلواسرا بوو، لە پەرستگایەکی پەری هەوادار دەچوو لە ئیتەر موه، هیلانە یکی فریشتە یەک کە لە ناسمان موه کەوتبوو خوار موه. دوکەلی سوور کە تازە کۆژاوتە موه و هەموو مالهکە و کەلوپەلەکانی بۆ ئەو دەر نەخستبوو، هێواش هێواش دەستی دەکرد موه بە گەمارۆدانی رادکۆ. بەلام ئەم تەم و مژە ئیستا، ئەمجارە سپی بوو. لە دلی خۆیدا وتی: با درێژی نەکەین، با ئەدەب دروست نەکەین. ووتی. و. لە پەر بەپەلە بەر موه لالی رۆیشت. لە کاتیکدا پەردە ی بەسەر سەریدا دەکشیا، قژی ئەستوور و رەش و بریقەدار مەکی دەسوواند. کە مەر مەکی لە باوەش گرت. بۆ ماچکردن شەری دەکرد. لالی خەبات دەکات، بە قۆلەکانی پال دەنیت، رومەتەکانی لە لێو مەکانی موه دەجو ئینیت: - وازی بێنە ئە ی گەواد، واز بێنە گەواد! هاواریکی کرد. ئەو چەندە بەهیز بوو، ئەو مەندەش جوان بوو. بە چالاکێ تەمەنی نۆز دە سالی، دەیتوانی بەرامبەر دوژمن بوەستیت و شەری لە گەل بکات. نای بە بەتالی دۆزرای موه، فریودرا، فریودرا. ئەگەر دەرگای خوار موه ی نەکرد بایە، بە زیندووی نەدەگیرا و جەستە ی بە لێوی پیسی ئەم ستمکارە بێشەرفە بە دژایەتیکردنی تا مرد، پیس نەدەکرد. ئەم خەباتە توندوتیژانە زیاتر لە نیو کاتر میری خایاند. کلامەکی رادکۆ کەوتە سەر زو ی و گۆچانەکی شکا و ئیپۆلێتەکی درا و دەسکی شمشیر مەکی شکا. لالی هەزار بریندرا و ماندوو بوو، کەوتە ژێر دوژمنە بێبەزەیی و بی لیبوردنە کە موه.

Beni öldür, beni öldür... diye inledi, yalvardı, yakardı. Kanlanan güzel ve büyük gözlerinden Sıcak yaşlar akıyor, heyecandan ve yorgunluğundan nefesi tıkanıyordu. Radko bu titremeyi onun da sevişmek için iştahlandığına verdi. Elini bacaklarının ara- sına uzatarak: - Haydi, işte dinlendin... diye memelerinden öpmek istedi. Lalî kollarını yüzünden çekmeye- rek cevap verdi: - Azıcık dur... Üşüyorum... Şu pencereyi kapayayım da öyle... Ve doğrudu. Radko'ya dokunmadan, üzerinden atladı. Radko bu nefis çevikliği pek şuh buldu. Onu kollarından tuttu. Sırtından ısırıldı. Isırdı. Bırakınca Lalî sarhoş gibi sallanarak açık pencerenin önüne gitti. Ve bir anda gözle görülmeyecek derecede ani bir hare- ketle orada kayboldu. Sanki uçtu... Aptallaşan Radko yataktan fırla- di. Pencereye koştu. Ve sarkarak baktı. Aşağısı yeşil gölgeler, sık dallar, uzak çiçeklerle girdaplaşan nihayetsiz bir uçurum gibi derin- leşiyor; koyu ve sık çimenlerin üstünde Lalî yüzükoyun yatıyordu. Dimağında yakıcı, parçalayıcı bir yıldırım çaktı: "Ya öldüyse..." Evet ya öldüyse? Bu kadar yaklaştığı, koynuna aldığı, kokladığı, öp- tüğü, ısırıldığı hakikat olmuş bir saadet; hayali, yalancı ve eksik bir ih- tilaç rüyası gibi sönüverecek miydi? Kudurmuş bir heyecanla döndü. Ve öldükten sonra bu mahvolan mukaddes matemi gibi, lekesiz ve nurani kasıklarından, solgun ve renksiz kan damlaları sı- zıyordu. Baktı, baktı, baktı. Baktıkça ürkmesi artacak yerde geçti. Ve... yeniden iştahlandı. Ön tarafı harap bu ölüyü, başka türlü de hırpalamak ve kirletmek için, bu sefer yüzükoyun çevirmek istedi. Dizlerinin üstüne kalkarken... Acı bir çingirak sesi... Radko öyle kaldı. Ve kulağını kabarttı. Bu acı çingirak sesi bir defa daha derinden, galiba bodrum katından aksetti. İşte Dimço kendisini çağırıyordu. Demek mühim bir iş vardı. Karyoladan indi. Cibinliğin çözülmüş ve kopmuş perdelerine şakaklarının, alınının, ensesinin terlerini sildi. Yerdeki esvaplarını, gerinerek ve esneyerek giyinirken o sönmez vahşi hırsın alevlendirdiği dik ve dalgın gözle- rini hâlâ yataktan ayıramıyordu. Ve orada Lalî'nin şimdi soğuyan, donan, katılaşan cesedi gayet ağır ve cehennemî bir taşın altında ezilmiş büyük, beyaz, manevi ve uhrevi bir lale sükûnuyla yatıyor, kanlanmış yastığın üzerinden aşağıya sarkan bir kolu sanki tutun- mak için ademin nihayetsiz boşluklarını arıyordu.

بمکوژن، بمکوژن. گریای، سوالی کرد، داوای لیکرد. فرمیسی گهرم له چاوه جوان و گهره خویناوییهکانیمه دهرژا، به هوی وروژاندن و ماندویتی همناسهی کم بوو. رادکو هۆکاری ئهم لهزینهی بۆ ئهوه گهراندوه که ئهویس نارمزوی خوشهویستی ههبووه. گهیاندی دهستی له نیوان قاچهکانیدا: - وهره، تو پشوت دا. ویستی مهکهکانی ماچ بکات. لالی وهلامی دایهوه بهی ئهوهی قولهکانی له دموچاوی لابیات: - بۆ ساتیک دهست بگره. من ساردم. با تهنه ئه پهنجره دابخهم. وه خوی راست کردهوه. بهی ئهوهی دهستی لیبیات بهسر رادکودا بازیکی دا. رادکو ئهم چالاکي خوشهوی زور سهرنجراکیش زانی. له باومشی گرت. گازیکی له پشتی گرت. گازیکی گرت. که وازی لئ هینا، لالی چووه لای پهنجره کراومه، وهک سهرخوشیک دلهمرزی. وه لهناکاوه به جولیهکی کتوپر که به چاوی رووت نهدهببیرا، لهوی ون بوو. وهک ئهوه وابوو فریبیت. رادکو که سهری سورمابوو، له جیگاکهی بازیکی دا. رایکرد بهرمو پهنجرهکه. وه سهیری خوارموی کرد. له خوارموی وهک کۆتاییهکی بیکوتایی قولتر دهینتوه که به سهیری سهوز و لقه چر و گولی دوورموه دهوریتوه؛ لالی به روی خوارموه لهسه چیمهنی تاریک و چر پالکوتوو. رهسهباهیکی سووتاو و شکاو له مینشکیدا چرپاند: "نهگهر مردبیت چی؟" بهئی چی نهگهر مرد؟ خوشهختیبهک که بووته واقیع کاتیک بهم شیویه نزیکی دهینتوه و له باومشی دهگریت و بونی دهکات و ماچی دهکات و پیوهی دهکات؛ ئایا خهونهکی وهک خهونیکي درۆ و ناتهووی شوړش کال دهینتوه؟ به وروژاندنیکي کیویوه گهرایهوه. رادکو ئهوه دۆخهکی که خوی ویستبووی بهم لاشه مردوه بهخشی. تاریکترین و پیستترین و پیستترین ناگرهکانی شههوتهکهی بهسر تودا ههنگیرساند. دوا شهربهتهکانی خواردهوه. مژی و گازیکی گرت. تهنهت حمزی له خواردن بوو. به ددانهکانی روومهته خویناوییهکانی دراند. گیل نهبوو، رازی نهبوو، بیزار نهبوو. بهلام ماندوو بوو. بۆ ساتیک وهستا. ساردیهکی سارد دهستی دهکرد به بلاوبوونهوه بۆ گوشت و خوینبهر و ئیسکهکانیان. سهری سورما، ههنگای بۆ دواوه نا و سهیری برژانگه دریز و لولهکانی کرد که بهیهکهوه تیکهل بوون. چاوهکانی کراوه بوون، وهک چاله رهش و بچووکهکان، به بیدهنگی له ریگهی دهمی کیشراومه گلهی نهگیردراویان هاوار دهکرد. مهکهکانی که پارچه پارچهی کردبوو، تهخت بوون و سکی لهناودا نوقم بوو. قاچهکانی که بوون به مهرمهر، دریز بوون، چهمابوونهوه بۆ دواوه.

وه وهک ئهم ماتهینه پیرۆزه که دواي مردن ویران بوو، دلۆپه خوینی کال و بی رهنگ له کۆتایی بی پهله و رووناکهکیهوه دزیان دهکرد. سهیری کرد، سهیری کرد. تا زیاتر سهیری دهکرد، زیاتر دهرسا، لهبری ئهوه، تپیری. و. دیسان نارمزوی خواردنی هینایهوه. ئهمجارهیان ویستی ئهم تهرمه که دیوی پینشوهی ویران بووه، روی خوارموه بکات بۆ ئهوهی به شیویهکی تر سووکایهتی پی بکات و پیس بکات. وهک چۆن لهسه نهژنۆ ههلهدهستیت. دهنگی زهق و زهق و نازار. رادکو بهو شیویه مایهوه. و گویی خوی چهقاند. ئهم دهنگه نازار بهخشی زهقبوونهوه جاریکی دیکه به قولی دهنگی دایهوه، رهنگه له ژیرزمینهوه بیت. لیره دا دیمسو بانگی خوی دهکرد. بۆیه کاریکی گرنگ ههبوو. له سه جیگاکه دابهزی. نارقهی پهنجه و پینشوه و ملی لهسه پردهی ههلهشاوه و دراوی توری میشووله سهریهوه. له کاتیکدا که به کشانی و خهوالوویی جلهکانی لهبه دهکرد، هیشتا نهیدهتوانی چاوه راست و بیرکهر مهکانی له جیگاکه دهرهینیت، که بههوی ئهوه تهماحه کیوییه نهکوژاوهیهوه سووتهههینیان پندهرا. و لهویدا جهستهی لالی که ئیستا سارد و بهستوو و رهق بووبوووه، لهناو نارامی لالهنگیهکی گهره و سپی و رۆحی و دونیای تردا کهوتوو، له ژیر بهردیکی زور قورس و دوزخیدا چهقینرابوو، قولیکي به بالیفه خویناوییهکهدا ههواسرابوو بۆ خوارموه، وهک ئهوهی بهدوای فهزای بیکوتایی نادمدا بگهریت تا دهستی پی بگریت.

Sonuç

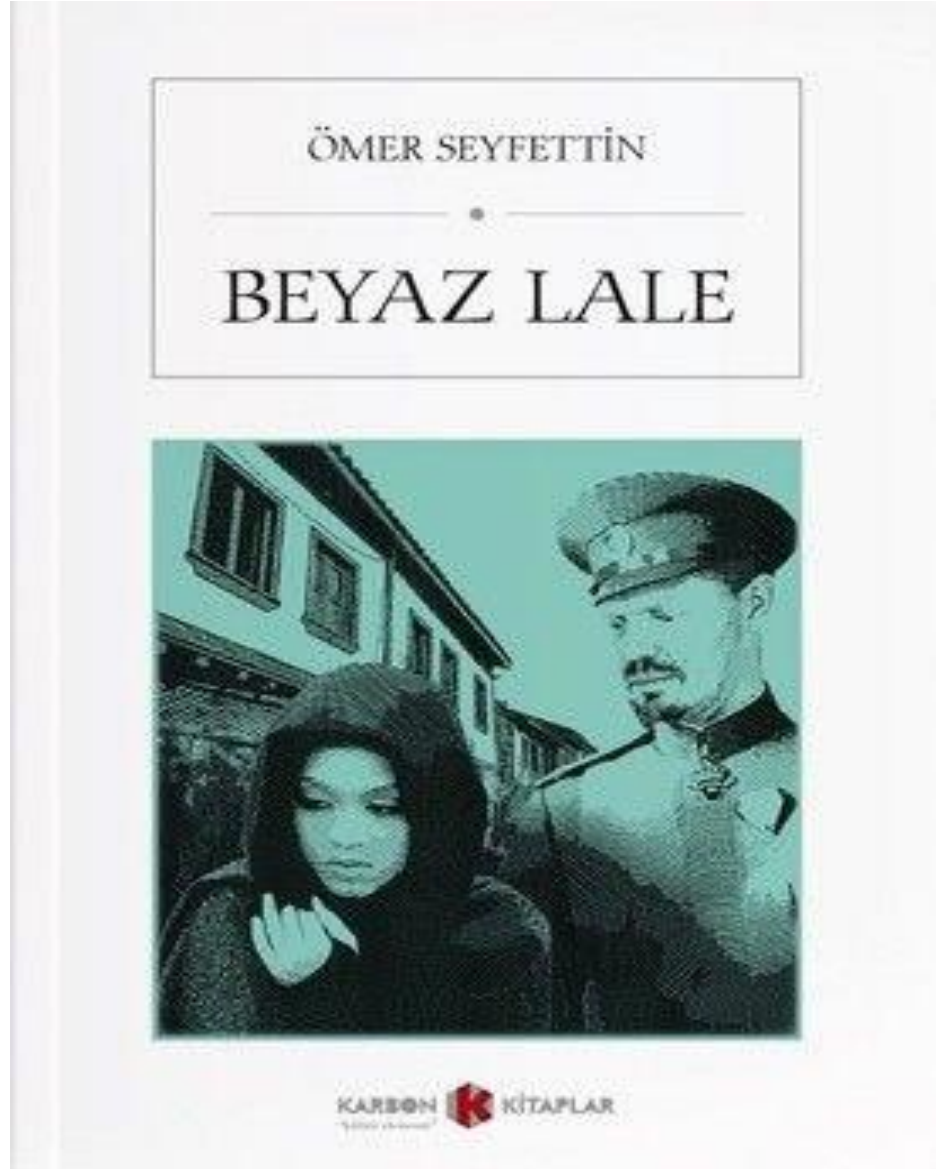
Beyaz Lale, vaka zincirindeki halkaların güçlü oluşu ve konu, izlek, şahıs kadrosu, zaman, mekân gibi hikâye öğeleri arasındaki uyumla dikkat çeken bir hikâyedir. Yazar, bu eserini oluştururken dönemin sosyal ve siyasi yapısını ön plana alır. Ömer Seyfettin'in, Balkanlarda üsteğmen olarak görev yaptığı dönemdeki gözlemlerinin ürünlerinden biri olan Beyaz Lale, Balkan komitacılarının Türklere yaptıkları zulümleri anlatır. Bu yıllarda Balkanlarda Türklere karşı Bulgar, Yahudi, Rum, Makedon vb. topluluklar büyük bir soykırım yaparlar. Ömer Seyfettin bu hikâye ile Balkan Savaşları sırasındaki acıları, katliamları, soykırımları dile getirirken, millî bilinci uyandırmak ister. Beyaz Lale'de Ömer Seyfettin, sade dil ve akıcı bir üslup kullanır, kişi ve tabiat tasvirlerinde başarılı kompozisyonlar çizer. Bu hikâye, vaka halkalarını bir araya getirmede başarılıdır. Zaman bakımından kronolojik bir yapı gösteren Beyaz Lale'de olaylar, Balkan Savaşları yıllarında geçer. Sonuç olarak, Ömer Seyfettin, Beyaz Lale ile, yapı ve muhteva unsurlarını bir kompozisyon dâhilinde kurgulayıp olay hikâyeciliğinin teknik özelliklerine uygun bir eser meydana getirmiştir.

Kaynakça

1. Argunşah, H, Ömer seyfetti Bütün Eserleri Hikayeler2, (Ed. Enginün, i), İstanbul, 2007.
2. Abdülvehid, A, Öğrenci Sözlüğü, İstanbul, 2015.
3. Ali, I, Türkçe-Kürtçe Sözlüğü, (Baskı.4), y.y, 2003.
4. Veli Kavani, R, Türkçe Sözlüğü, (Baskı.2), y.y, 2019.
5. Komisyon, Türkçe Sözlük, (Baskı.11), Türk dil kurumu yayınları, Ankara, 2011.
6. Komisyon, Türkçe Sözlük, (Baskı.10), Türk dil kurumu yayınları, Ankara, 2005.
- 7.Komisyon, Türkçe Sözlük, (Baskı.9), Türk dil kurumu yayınları, Ankara, 1998.
8. Seyfettin, Ömer, Beyaz Lale, Ankara, 1976.
- 9.<https://kitapdiyar.com.tr/hikayeler/beyaz-lale/>

Ekler

Beyaz Lale

Amor. ta Soufflato

Ömer Seyfettin(1884-1920)